

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

JOONAS KOPPANEN

Työntekijöiden kokemuksia lapsi- ja perhetyön menetelmistä Perhekuntoutuskeskus Lausteen avopalveluyksikössä

SOSIAALIALAN KOULUTUSOHJELMA
2020

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

Tekijä(t) Koppanen, Joonas	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Marraskuu/2020
	Sivumäärä 42	Julkaisun kieli Suomi
Julkaisun nimi Työntekijöiden kokemuksia lapsi- ja perhetyön menetelmistä Perhekuntoutuskeskus Lausteen avopalveluyksikössä		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
<p>Opinnäytetyössäni tutkittiin lapsi- ja perhetyön menetelmien käyttöä Perhekuntoutuskeskus Lausteen avopalveluyksikössä. Tulosten avulla avopalveluyksikölle kootaan sähköinen menetelmäpankki. Menetelmäpankin tarkoituksena on selkeyttää menetelmien käyttöä asiakastyössä ja luoda menetelmien käytölle yhteiset raamit. Menetelmäpankkiin kirjataan lyhyt kuvaus kustakin menetelmästä sekä työntekijöiden kokemuksia menetelmien käytöstä.</p>		
<p>Tutkimusaineistoni kerättiin käyttäen kontrolloitua kyselyä. Työntekijöiltä kartoitettiin, kuinka usein he ovat käyttäneet kutakin menetelmää työuransa aikana ja millä perusteilla he ovat valinneet käyttöönsä menetelmiä. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin, miten työntekijät ovat esitelleet menetelmät asiakkaille ja miten asiakkaat ovat suhtautuneet menetelmien käyttöön. Tutkimuksessa kysyttiin työntekijöiltä myös menetelmien hyödyistä ja haitoista sekä lisäohjauksen tarpeesta menetelmien käytössä.</p>		
<p>Tutkimustulosten mukaan työntekijät ovat käyttäneet työuransa aikana eniten Nallekortteja ja Vahvuuskortteja. Vähiten käytetyt menetelmät ovat Itsenäistyvän nuoren roolikartta, Perhearviointimenetelmä ja Dialektinen käyttäytymisterapia. Yksikössä kuitenkin on joitain työntekijöitä, joilla on kokemusta näiden menetelmien käytöstä.</p>		
<p>Työntekijät valitsevat käyttöönsä menetelmiä, joiden koetaan hyödyttävän asiakkaita. Kun työntekijät esittelevät menetelmän asiakkaalle, he usein kertovat mitä hyötyä menetelmästä on. Työntekijät jättävät valitsematta sellaisia menetelmiä, joihin heillä ei ole koulutusta. Osa asiakkaista on suhtautunut menetelmien käyttöön positiivisesti, mutta on myös asiakkaita, jotka ovat kieltäytyneet menetelmien käytöstä. Menetelmien käytössä koetut haitat saattavat estää työntekijöitä käyttämästä menetelmiä.</p>		
<p>Työntekijät kaipaavat menetelmien käytön tueksi selkeitä ohjeita sekä vertaistukea. Toivon opinnäytetyöni ja menetelmäpankin tuovan apua menetelmätyöskentelyyn.</p>		
<p>Asiasanat perhetyö, kuntouttava perhetyö, lastensuojelun perhetyö, lapsi- ja perhetyön menetelmät</p>		

Author(s) Koppanen, Joonas	Type of Publication Bachelor's thesis	Date November 2020
	Number of pages 42	Language of publication: Finnish
Title of publication Employees' experiences of child and family work methods in the open service unit of the Perhekuntoutuskeskus Lauste		
Degree program Bachelor of Social Services		
<p>In my thesis, the use of child and family work methods in the open service unit of the Perhekuntoutuskeskus Lauste was studied. With the help of the results, an electronic method bank is compiled for the open service unit. The purpose of the method bank is to clarify the use of methods in customer work and to create common frameworks for the use of methods. A brief description of each method and the employees' experiences of using the methods are recorded in the method bank.</p> <p>My research data was collected using a controlled survey. Employees were surveyed on how often they have used each method during their careers and on what grounds they have chosen to use the methods. In addition, the study examined how employees have presented the methods to customers and how customers have reacted to the use of the methods. The study also asked employees about the advantages and disadvantages of the methods and the need for additional guidance in the use of the methods.</p> <p>According to the survey results, employees have used Teddy Cards and Strength Cards the most during their careers. The least used methods are the Independent Youth Role Map, the Family Assessment Method, and Dialectical Behavioral Therapy. However, there are some employees in the unit who have experience using these methods.</p> <p>Employees choose methods that are perceived to benefit customers. When employees introduce a method to a customer, they often tell them what the benefits of the method are. Employees fail to choose methods for which they have no training. Some customers have been positive about the use of the methods, but there are also customers who have refused to use the methods. Disadvantages experienced in using the methods may prevent employees from using the methods.</p> <p>Employees need clear guidelines and peer support to the use of the methods. I hope that my thesis and the method bank will help with the method work.</p>		
<u>Key words</u> family work, rehabilitative family work, child protection family work, child and family work methods		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
1.1 Tutkimuksen taustaa.....	6
1.2 Tutkimuskysymykset ja hypoteesit.....	6
1.3 Tutkielman rakenne.....	7
2 MONINAINEN PERHETYÖ	8
2.1 Mitä perhetyö on?	8
2.2 Kuntouttava perhetyö	10
2.3 Lastensuojelun perhetyö	11
3 LAPSI- JA PERHETYÖN MENETELMÄT.....	12
3.1 Dialektinen käyttäytymisterapia eli DKT	12
3.2 Vanhemmuuden roolikartta.....	14
3.3 Perhearviointimenetelmä.....	16
3.4 Lapset puheeksi -menetelmä	17
3.5 Itsenäistyvän nuoren roolikartta	18
3.6 Nallekortit ja Vahvuuskortit.....	20
4 TUTKIMUSINFORMANTIT, TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTO.....	21
4.1 Tutkimusinformantit	21
4.2 Tutkimusmenetelmä.....	21
4.3 Aineisto	22
5 TYÖNTEKIJÖIDEN KOKEMUKSIA LAPSI- JA PERHETYÖN MENETELMISTÄ PERHEKUNTOUTUSKESKUS LAUSTEEN AVOPALVELUYKSIKÖSSÄ	23
5.1 Työntekijöiden käyttämät menetelmät.....	23
5.2 Menetelmien valikoituminen	24
5.3 Menetelmien esittely asiakkaille	28
5.4 Asiakkaiden suhtautuminen menetelmiin	29
5.5 Menetelmien hyödyt.....	32
5.6 Menetelmien haitat.....	36
5.7 Ohjauksen tarve menetelmien käytössä	37
6 YHTEENVETO LAPSI- JA PERHETYÖN MENETELMIEN KÄYTÖSTÄ PERHEKUNTOUTUSKESKUS LAUSTEEN AVOPALVELUYKSIKÖSSÄ.....	38
7 TULOSTEN HYÖDYNTÄMINEN MENETELMÄPANKIN KOKOAMISESSA	41
8 POHDINTA	42
LÄHTEET	
LIITTEET	

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

Opinnäytetyöni on toteutettu yhteistyössä Perhekuntoutuskeskus Lausteen avopalveluyksikön kanssa. Työskentelen Perhekuntoutuskeskus Lausteella perhevalmentajana yksikössä, joka tarjoaa avopalveluita perheille, lapsille ja nuorille. Palveluita ovat esimerkiksi ammatillinen tukihenkilötoiminta, jälkihuollon ohjaus ja kotiin tehtävät perhetilanteen arvioinnit sekä perhekuntoutus.

Opinnäytetyössäni tutkin lapsi- ja perhetyön menetelmien käyttöä yksikössämme. Tulosten avulla yksiköllemme kootaan menetelmäpankki. Menetelmäpankilla tarkoitetaan sähköistä alustaa, jonne kootaan avopalveluyksikön työntekijöiden käyttämät keskeiset menetelmät sekä kokemuksia menetelmien käytöstä. Menetelmäpankin tarkoituksena on selkeyttää työskentelyä ja tehdä työskentelystä entistä asiakaslähtoisempää. Olen kartoittanut työntekijöiden kokemuksia kontrolloidun kyselyn avulla.

Olen työurani aikana havainnut, että työntekijät ovat käyneet lapsi- ja perhetyön menetelmiin liittyviä koulutuksia, mutta menetelmien hyödyntäminen asiakastyössä on jäänyt vähäiseksi tai lopulta unohtunut kokonaan. Lisäksi olen huomannut, että työntekijöiden omat näkemykset saattavat alkaa ohjata työskentelyä, jolloin menetelmän ydinajatus katoaa. Opinnäytetyöni tavoitteena on selkeyttää menetelmien käyttöä avopalveluyksikön asiakastyössä ja luoda menetelmien käytölle yhteiset raamit.

1.2 Tutkimuskysymykset ja hypoteesit

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Mitä lapsi- ja perhetyön menetelmiä Perhekuntoutuskeskus Lausteen avopalveluyksikön työntekijät käyttävät?
2. Millä perustein työntekijät valitsevat käyttämänsä menetelmät?

3. Miten työntekijät esittelevät menetelmät asiakkaille ja miten asiakkaat ovat suhtautuneet menetelmiin?
4. Mitä hyötyjä ja haittoja työntekijöiden mielestä on eri menetelmillä?
5. Minkä menetelmien käytössä työntekijät kaipaavat ohjausta?

Ensimmäisenä hypoteesinani esitän, että työntekijät käyttävät eniten Dialektista käytäytymisterapiaa, Perhearviointimenetelmää ja Lapset puheeksi -menetelmää. Oletukseni perustuu omiin havaintoihini yksikössämme. Toisena hypoteesinani esitän, että avopalveluyksikön työntekijät valitsevat työskentelyynsä niitä menetelmiä, joita he ovat eniten käyttäneet työuransa aikana ja joiden käytöstä heille on kertynyt eniten kokemusta.

Kolmannen hypoteesini mukaan työntekijät esittelevät menetelmät asiakkaille teoreettisesti ja kertovat, miten asiakas voisi hyötyä menetelmän käytöstä. Menetelmän esittely saattaa kuitenkin jäädä hyvin pinnalliseksi, minkä seurauksena asiakas ei koe menetelmää tarpeelliseksi. Asiakkaalla saattaa myös olla ennakkoluuloja menetelmästä, joita ei onnistuta murtamaan pintapuolisella menetelmän esittelyllä.

Neljännän hypoteesini mukaan menetelmät saattavat auttaa asiakasta toimimaan paremmin yksittäisissä elämäntilanteissa. Haittana menetelmien käytössä saattaa olla se, että asiakas alkaa toimia siten kuin menetelmää käyttävä työntekijä odottaa hänen toimivan. Riskinä on, että asiakas ei itse ymmärrä tarvitsevansa muutosta. Viidentenä hypoteesinani esitän, että työntekijät kaipaavat enemmän yhteistä keskustelua työryhmän kanssa menetelmien käytöstä.

1.3 Tutkielman rakenne

Tutkimukseni on kvalitatiivinen. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on tarkoituksena kuvata todellista elämää mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Yleisesti ajatellaan, että pyrkimyksenä on pikemminkin löytää tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia totuuksia. Arvolähtökohdat muovaavat sitä, miten pyrimme ymmärtämään tutkimuksemme ilmiöitä. Myös objektiivisuutta ei ole mahdollista saavuttaa

perinteisessä mielessä, sillä tutkija ja tutkittu tieto kietoutuvat saumattomasti toisiinsa. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152.).

2 MONINAINEN PERHETYÖ

Luvussa 2.1 kerron tiivistetysti, miten perhetyötä tehdään ja mitä perhetyö varsinaisesti tarkoittaa. Perhetyö käsitteenä on hyvin laaja ja alakäsitteitä on käytössä melko paljon. Käsitteistö on hyvin kirjavaa ja työmuotojen nimikkeet saattavat vaihdella kuntien ja palveluntarjoajien välillä. Kerron luvussa 2.2 kuntouttavasta perhetyöstä ja luvussa 2.3 lastensuojelun perhetyöstä. Perhekuntoutuskeskus Lausteen avopalveluyksikössä tehdään käsitykseni mukaan melko paljon kuntouttavaa perhetyötä ja lastensuojelun perhetyötä.

2.1 Mitä perhetyö on

Perhetyön sisältö, kohdentuminen ja työmuodot vaihtelevat sen mukaan, missä palvelusektorissa perhetyötä tehdään. Lastensuojelussa tehdään muun muassa lastensuojelulain mukaista perhetyötä, tehostettua perhetyötä, avohuollon perhetyötä, kuntouttavaa perhetyötä, sijaishuollossa tehtävää perhetyötä ja jälkihuollon perhetyötä. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 33.)

Työskentely perheen kanssa aloitetaan palvelutarpeen arvioinnilla, jossa perheen tilanne selvitetään kokonaisvaltaisesti. Perheen kanssa keskustellaan heidän voimavaroistaan ja mietitään, missä asioissa he tarvitsevat tukea. Työskentelyn toteuttamisesta laaditaan suunnitelma yhdessä perheen kanssa, jota arvioidaan säännöllisesti. Tarvittaessa perhe voidaan ohjata myös muiden palveluiden piiriin. (Minilexin [www-sivut](#) 2020.)

Perhetyötä voidaan tehdä monella eri tavalla ja sitä voidaan toteuttaa useiden eri nimikkeiden alla. Työskentely on aina suunnitelmallista ja tavoitteellista. Yhteistyö muiden ammattiryhmien kanssa on tärkeää, sillä perhe ohjataan asiakkaaksi tavallisesti

muiden hoitotahojen toimesta. Näitä tahoja voivat olla esimerkiksi koulu, terveydenhuolto tai päihdehuolto. Moniammatillisen perhetyön tarkoituksena on tarjota perheelle sopivia tukitoimia. Perhettä autetaan vaikeassa elämäntilanteessa, jotta perhe pystyisi myöhemmin itse suoriutumaan arjen haasteista ilman tukitoimia. Tärkeää on, että työntekijät eivät tee asioita perheen puolesta vaan ohjaavat perhettä toimimaan itse. (Leppiman & Puustinen-Niemelä 2006, 7.)

Perhetyöntekijä vahvistaa perheen toimintakykyä ja arjenhallintaa. Arjessa selviytyminen on jokaisen perheen subjektiivinen kokemus, johon ei ole olemassa mitään tiettyjä kriteereitä. Mikäli vanhemmilla on haasteita arjenhallinnassa, vaikuttaa se usein myös koko perheen hyvinvointiin. Myös odottamattomat elämänmuutokset saattavat heikentää perheen arjen sujumista. Lapsen edun huomioiminen ja turvaaminen on perhetyöntekijän ensisijainen tehtävä. Yhdessä vanhempien kanssa työntekijä arvioi arjen sujumista ja miettii, onko tuki riittävää lapsen näkökulmasta. (Järvinen ym. 2007, 84.)

Keskeistä toimivalle perhetyölle on kumppanuus perheen kanssa. Työskentelyssä pyritään etenemään perheen tarpeiden mukaan. Tarkoituksena on luoda luottamuksellinen ja avoin suhde. Avoimen dialogin avulla luodaan yhdessä perheen ja työntekijän kanssa tavoitteet, jotka lähtevät perheen tarpeista. (Ovaskainen 2004, 16.) Keskustelu toimii tärkeimpänä menetelmänä, jonka tueksi voidaan käyttää erilaisia kartoituslomakkeita, roolikarttoja sekä kortteja (Minilexin www-sivut 2020).

Perhetyö voidaan määritellä myös välillisenä ja välittömänä perhetyönä. Välillinen perhetyö tarkoittaa sitä, että työskentely kohdistuu perheeseen yhden perheenjäsenen kautta. Välittömässä perhetyössä työskentelyn kohteena on koko perhe tai yhteisö. Olennaista välittömässä perhetyössä on lisätä koko perheen hyvinvointia, kun taas välillisessä perhetyössä pyritään lisäämään hyvinvointia vaikuttamalla yhteen perheenjäseneseen. (Reijonen 2005, 31–33.)

Uudessa lastensuojelulaissa perhetyö määritellään avohuollon tukitoimeksi. Kunta on velvollinen tarjoamaan perhetyön palveluita niitä tarvitseville. Kunnan tehtävänä on itse tuottaa perhetyötä tai vaihtoehtoisesti ostamaan palvelua kolmannelta sektorilta tai yksityiseltä palveluntuottajalta. Perhetyöhön kohdistuu erilaisia odotuksia lastensuojelun näkökulmasta. Kuntouttavan perhetyön avulla pyritään turvaamaan lasten ja

nuorten kasvua ja kehitystä niin, että huostaanottoa ei tarvita. (Järvinen ym. 2007, 11–12.)

2.2 Kuntouttava perhetyö

Kuntouttavalla perhetyöllä tarkoitetaan erityisperhetyötä, jossa perhetyön ammattilaiset työskentelevät tavoitteellisesti yhdessä perheen kanssa. Perheelle on saattanut tulla äkillinen kriisi, josta he eivät suoriudu yksin. Haasteet ovat voineet jatkua jo pitkään ja tilanteeseen halutaan muutosta. Kuntouttavan perhetyön avulla voidaan tukea esimerkiksi sijaishuollossa olevan lapsen ja hänen perheensä arkea. Perheelle voidaan myös tarjota intensiivistä tukea arkeen, jotta pystytään turvaamaan lapsen kasvu ja kehitys. (Järvinen ym. 2007, 46.)

Syitä työskentelyn aloittamiseen voivat olla esimerkiksi huoli vanhempien jaksamisesta, vanhempien päihdeongelmat, perheväkivalta, lasten vaikeudet koulunkäynnissä tai kasvatukseen liittyvät ongelmat. Ongelmat ovat yleensä monisäikeisiä niissä perheissä, joihin tehdään kuntouttavaa perhetyötä. Nämä perheet käyttävät tavallisesti runsaasti myös erilaisia sosiaali- ja terveystalvveluja. Vaikka perheenjäseniä tuetaan yksittäisten palvelujen avulla, kokonaisvaltainen ja suunnitelmallinen perheen tukeminen on jätetty huomiotta. Tavoitteena on suunnitelmallisesti pysäyttää perheen nykyinen tilanne ja saada aikaan elämässä positiivista muutosta. Positiivisen muutoksen kannalta on merkittävää, että perhe itse sitoutuu kuntoutukseen. Yhdessä työntekijöiden kanssa perhe pyrkii löytämään voimavaroja avoimen dialogin avulla. Yhteistyö muiden perhettä tukevien ammattilaisten kanssa on olennainen osa kuntouttavaa perhetyötä, jotta perhe saa kaiken mahdollisen tuen. (Järvinen ym. 2007, 46.)

Perhekuntoutus työmuotona soveltuu hyvin osaksi lastensuojelun avohuollon työskentelyä. Samaa työmuotoa voidaan käyttää myös, kun yritetään työskennellä huostaanoton purun tueksi. Kuntouttavan perhetyön on todettu olevan tehokas apu myös tilanteissa, joissa on olemassa kodin ulkopuolisen sijoituksen riski. Edellytyksenä on se, että perhe on motivoitunut perhekuntoutukseen ja tuki kohdennetaan oikea-aikaisesti. (THL:n www-sivut 2019.)

Sosiaalityöntekijä määrittää yhdessä perheen ja perhetyöntekijöiden kanssa, kuinka usein työtä arvioidaan ja miten työskentelyssä edetään. On tärkeää arvioida, onko kotiin vietävä tuki riittävää vai tarvitaanko esimerkiksi lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle. (Järvinen ym. 2007, 47.)

2.3 Lastensuojelun perhetyö

Lastensuojelun perhetyö on moniammatillista, tavoitteellista, suunnitelmallista ja intensiivistä toimintaa perheen tueksi. Keskeisenä tavoitteena on selvittää ja arvioida perheen tilannetta. Yhdessä perheen kanssa työskennellään positiivisen muutoksen aikaansaamiseksi. (Järvinen ym. 2007, 43.)

Perhetyön tavoitteet määritellään yhdessä perheen ja sosiaalityöntekijän kanssa asiakassuunnitelmaan. Mukana voi tarvittaessa olla myös muu perhettä tukeva taho. Tavoitteena voi olla esimerkiksi kodin olosuhteiden muuttuminen tietyiltä osin, vanhemmuuden ohjaaminen ja tukeminen tai lapsen yksilöllinen tukeminen arjen asioissa. Moniongelmaisissa perheissä haasteet ovat yleensä melko suuria, joten perhetyö saattaa yksinään olla melko riittämätöntä. Näissä tilanteissa perhetyön rooli ei ole kuitenkaan merkityksetöntä, sillä perhetyön avulla on mahdollista selvittää perheen kokonaistilannetta. (Järvinen ym. 2007, 44.)

Työskentely lastensuojelun asiakasperheiden kanssa kestää yleensä todella pitkään ja asiakasperheet tulevat perhetyön asiakkaaksi tilanteessa, jossa perheen ongelmat ovat jo kriisiytyneet. Tällöin lapsen kasvu ja kehitys on tavallisesti vaarantunut ja perhetyön tehtävänä on auttaa ja turvata ensisijaisesti lasta mutta myös hänen kanssaan asuvia muita ihmisiä. (Järvinen ym. 2007, 44.)

Kun perheen tilanne ja olosuhteet eivät takaa lapselle turvallista elämää, perhe voidaan velvoittaa ottamaan vastaan lastensuojelun perhetyötä. Lähtökohtana on kuitenkin se, että toiminta tapahtuu yhteistyössä perheen kanssa. On mahdollista, että perhe ei pysty omatoimisesti ja realistisesti havainnoimaan huolia, joita heidän elämässään on. Perhetyön tarjoaminen sekä vastaanottaminen on tärkeää, sillä perheillä on myös

mahdollisuus kohentaa omaa tilannettaan ja jopa välttää lapsen sijoitus kodin ulkopuolelle. (Järvinen ym. 2007, 44.)

3 LAPSI- JA PERHETYÖN MENETELMÄT

Tässä luvussa kerron niistä lapsi- ja perhetyön menetelmistä, joita Perhekuntoutuskeskus Lausteen avopalveluyksikön perhetyössä käytetään. Olemme työryhmäni kanssa määritellyt seitsemän menetelmää, joiden käyttöä tutkin avopalveluyksikössämme kontrolloidulla kyselyllä.

Menetelmien käytön tarkoituksena on tukea työntekijää ja asiakasta työskentelyssä yhteiseen tavoitteeseen pääsemiseksi. Parhaimmillaan menetelmien käyttö selkeyttää tilannetta, toimii keskustelun apuvälineenä ja vauhdittaa asiakasta muutokseen. Kun työntekijä on perehtynyt käyttämiinsä menetelmiin, riski virhetulkintoihin vähenee. Jos menetelmiä käytetään vain suorituksenomaisesti tai menetelmien käyttö on itsetarkoitus, asiakas ei hyödy käytöstä ja yksilön kehitys jää hyvin etäiseksi. Vuorovaikutus on työskentelyn ydin, jonka tueksi työntekijä voi käyttää erilaisia apuvälineitä ja menetelmiä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2013, 112.)

3.1 Dialektinen käyttäytymisterapia eli DKT

Dialektinen käyttäytymisterapia eli DKT on muutokseen tähtäävää käyttäytymisterapiaa. Työskentelyn tarkoituksena on auttaa asiakasta luopumaan vaikeuksia aiheuttavista toimintamalleista. Asiakasta kannustetaan opettelemaan tilalle uusia käyttäytymismalleja. Muutostavoitteen lisäksi Dialektiseen käyttäytymisterapiaan kuuluu hyväksynnän tavoite ja hyväksyntään tähtäävä työskentely. Hyväksyntää edistetään tietoisien läsnäolon harjoituksilla ja hyväksyntää viestittävällä vuorovaikutuksella, josta käytetään termiä validaatio. Olennaista on muutoksen ja hyväksynnän jatkuva edistäminen ja tasapainottaminen. (Suomen dialektisen käyttäytymisterapian [www-sivut](http://www.sivut.fi).)

Dialektinen lähestymistapa tarkoittaa sitä, että asiakas tarkkailee jatkuvasti hyväksynnän ja muutoksen välistä tasapainoa. On tärkeää opetella hyväksymään itsensä ja omaa käytöstään sen sijaa, että valitsee ”oikeasta” ja ”väärästä” vaihtoehdosta. Itsensä hyväksyminen ja muuttaminen samanaikaisesti on todella haastavaa. Epävarmuuden tunteminen ja sietäminen on olennaista näissä tilanteissa. Pyrkimyksenä on validoida asiakasta eli vahvistaa asiakkaan kokemusta oikeaksi. Tämän lisäksi työntekijä tuo asiakkaalle esille ristiriitaisuuksia asiakkaan kertoman sisällön ja tunteen välillä. Lähes kaikissa keskusteluissa tasapainotellaan tietoisien läsnäolon ja hyväksynnän välimaastossa. Työntekijän tärkeimpiä tehtäviä on haastaa asiakasta tarkkailemaan käytöstään tilanteen ulkopuolelta, jotta muutoksen tarve konkretisoituisi asiakkaalle. DKT-asiakasta pyydetään esimerkiksi tarkkailemaan omaa hengitystään, jotta hän pystyy olemaan läsnä hänelle vaikeissa tilanteissa. (Kåver 2002, 135–137.)

Tietoisien läsnäolon taidot ovat osa DKT:n ydintaitoja. Näiden taitojen avulla asiakas opettelee havainnoimaan asioita tarkasti ja tuomitsemattomasti. Asiakasta tuetaan elämään voimakkaammin tässä hetkessä ja osallistumaan vuorovaikutukseen muiden ihmisten ja ympäristön kanssa. Tietoisien läsnäolon taitoihin kuuluu niin sanottu viisaan mielen käsite. Käsite tarkoittaa sitä, että yksilön valinnat vievät häntä kohti omia elämäntavoitteitaan yhdistämällä tunteiden ja loogisen ajattelun sekä käymällä vuoropuhelua niiden välisestä tasapainosta. Viisas mieli kunnioittaa ihmisen arvoja samalla huomioiden valintojen aikaansaamat haastavat tunteet, kuten pelon tai epävarmuuden tunteet. Asiakas opettelee sietämään ahdinkoa esimerkiksi suuntaamalla huomion muualle. Pyrkimyksenä on, että asiakas selviää vaikeistakin tilanteista turvallisesti ja pahentamatta ongelmia. Ahdingon sietämisen tarkoituksena on, että asiakas pystyy ratkomaan ongelmia mahdollisimman tehokkaasti. (Suomen dialektisen käyttäytymisterapian [www-sivut](http://www.sivut.fi).)

Yleisesti ajatellaan, että lohduttaminen ja ymmärtäminen on validointia. Saattaa kuitenkin olla, että ymmärtäminen ei auta asiakasta muuttamaan omaa käytöstään. Validointi voi tarkoittaa myös sitä, että työntekijä haastaa asiakasta pohtimaan omaa käytöstään ja tätä kautta auttaa muutoksessa. Tilanne saattaa olla asiakkaalle hyvin epämiellyttävä, sillä hän ei saa työntekijöiltä hyväksyntää omalle käytökselleen. Validointi on kokonaisuudessaan hyvin haastavaa. Empatia on välttämätöntä mutta

pelkästään käytettynä riittämätöntä. Jos empatiaa täydennetään analysoimalla tilannetta ja tavoitteita, päästään lähemmäs muutosta. (Kåver 2002, 140.)

Henkilöä voidaan validoida sanoin ja teoin. Työntekijä viestittää asiakkaalle, että hänen tekonsa on järjellä ymmärrettävissä. Hän saattaa peilata tekoa asiakkaan elämäntilanteeseen tai aikaisempiin epäonnistumisiin samassa tilanteessa ja perustella tekoa näiden kautta. Validointi saattaa olla myös konkreettisten asioiden tekemistä tapaamisissa. Asiakkaat saattavat olla istuntoon tullessaan huonossa kunnossa tai he pelkäävät tulla tapaamaan työntekijää. Työntekijä voi tarjota asiakkaalle esimerkiksi kupin kahvia tai syötävää sekä järjestää hänelle ”tuumaustaukoja” tietoisien läsnäolon harjoituksilla. (Kåver 2002, 142.)

Ketjuanalyysi on osa Dialektista käyttäytymisterapiaa. Sen tarkoituksena on selvittää ongelma, sen aiheuttajat, ongelman vaatimat ratkaisut ja ratkaisua haittaavat esteet. Työntekijä saattaa kokea haastavana löytää keskeinen ongelmakäyttäytyminen analysoitavaksi. Asiakasta ei auta, jos työntekijä valitsee yhdentekevän lenkin ketjusta, jolloin päädytään muutoksen kannalta merkityksettömiin analyysihin. Ketjuanalyysin avulla pyritään siihen, että asiakas ymmärtää omia toimintamallejaan sekä oivaltaa omien tekojensa ja niiden seurausten välisen yhteyden. Ketjuanalyysia tehdessä työntekijä viestittää asiakkaalle ymmärrystä. Hän kertoo asiakkaalle näkemyksiä siitä, miten asiakas on toiminut haastavissa tilanteissa ja mitkä ovat olleet mahdollisia toimintaan vaikuttavia syitä. Muutoksen kannalta on merkittävää, että työntekijä tulkitsee asiakkaan käytöstä. (Kåver 2002, 148–149.)

3.2 Vanhemmuuden roolikartta

Vanhemmuuden roolikartta on luotu vuonna 1999 Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän kehittämistyönä. Menetelmän tarkoituksena on auttaa vanhempaa hahmottamaan omaa vanhemmuuttaan. Roolikartassa vanhemmuus jaetaan viiteen eri päärooliin, jotka ovat huoltaja, rakkauden antaja, elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja ja rajojen asettaja. (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän www-sivut 2013.)

Lapsi tarvitsee elämäänsä huoltajan, joka huolehtii hänen perustarpeistaan eli ravinnosta, puhtaudesta ja levosta. Huoltajan rooli on vanhemmuuden rooleista keskeisimpiä, sillä huoltajuus muodostaa vanhemmuuden perustan. Toinen merkittävä rooli on rakkauden antaja. Vanhemman tunteet saattavat vaihdella melko paljon. Vastasyntyneen lapsen vanhemman voi yllättää se, ettei hän heti vauvan synnyttyä tunne pakahduttavia rakkauden tunteita lastaan kohtaan. On tärkeää, että vanhemmat koskettavat ja kantavat lasta, sillä se kasvattaa lapsen ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta. (Hermanson 2012.)

Kolmas rooli on elämän opettaja, jonka tehtävänä on siirtää taitoja ja arvoja lapselle. Neljäs rooli on ihmissuhdeosaaja, jossa vanhempi näyttää lapselle, kuinka toisiin ihmisiin suhtaudutaan. Vanhempien on tärkeää välittää lapselle tietoa siitä, miten toiselle ihmiselle ilmaistaan rakkautta. Ihmissuhteisiin kuuluu myös negatiiviset tunteet ja niiden ilmaiseminen rakentavasti. Vanhempien on tärkeää oivaltaa se, miten lapsen seurassa riidellään ja miten asiasta keskustellaan lapsen kanssa. Viides rooli on rajojen asettaja, jonka tehtävänä on huolehtia lapsensa turvallisuudesta. Rutiinit ja toisto tuovat turvaa lapselle. Selkeät rajat ja niistä keskusteleminen tuovat lapselle ymmärrystä, miksi elämässä ei voi toimia tietyllä tavalla. (Hermanson 2012.)

Vanhemmuuden roolikartan avulla voidaan jäsentää vanhemmuuden sisältöä, mutta se itsessään ei anna vastauksia vanhemmuuden haasteisiin. Se antaa vanhemmille tukea itsearviointiin ja saattaa tuoda erilaista näkökulmaa vanhemmuuteen. (Oulun kaupungin www-sivut.) Käyttäessään vanhemmuuden roolikarttaa työntekijän kannattaa pohdita ennen työskentelyn aloittamista omaa vanhemmuuttaan. Ahdistuksen ja epäonnistumisen kokemukset saattavat nousta esille ja työntekijä ei pysty tukemaan vanhempia. Oman kokemuksen kautta työntekijä voi auttaa asiakkaita muutoksessa ja pääsemään yli epäonnistumisen kokemuksista. On tärkeää lisätä vanhempien luottamusta ja rohkaista heitä toimimaan oman elämänsä asiantuntijoina. Positiivisen muutoksen kannalta on tärkeää, että vanhemmat hakevat tukea toisistaan. (Rautiainen 2001, 62.)

Viertolan vastaanottokodin perhetyöntekijät ovat havainnoineet Vanhemmuuden roolikartan käyttöä asiakastyössään. Työntekijät antoivat asiakkaille ennakkotehtäväksi oman roolikartan piirtämisen, jonka jälkeen he kävivät sen yhdessä asiakkaan kanssa läpi. Tehtävän palaute vanhemmilta oli pääasiassa positiivista. Vain yksi vanhempi oli

kieltäytynyt tehtävästä kokien tehtävän syyllistävänä. Perhetyöntekijöiden mukaan asiakkaan muutosmyönteisyys on tärkeää positiivisen muutoksen kannalta. Työntekijät korostivat vanhempien vastuunottoa ja osallisuutta kasvattajina. Perhetyöntekijät eivät tee vanhempien puolesta asioita, vaan toimivat heidän tukena vanhemmuuteen ja kasvatukseen liittyvissä asioissa. Vanhemmat ovat löytäneet vahvuuksien lisäksi myös kehittämiskohteita. Osa vanhemmista havainnoi lapsen eri kasvuvaiheita. Kartan avulla osa vanhemmista osasi erotella muun muassa eroja murrosikäisen ja pienen lapsen kasvatuksessa. (Rautiainen 2001, 79–80.)

3.3 Perhearviointimenetelmä

Perhe muodostaa lapselle ympäristön, jossa lapsi kasvaa ja kehittyy. Kun lapsen hyvinvointia arvioidaan, on tärkeää havainnoida perheen roolia lapsen elämässä. Tällöin saadaan tärkeää tietoa lapsen kokonaisvaltaisesta avuntarpeesta. On tärkeää, että työntekijä tunnistaa perheen vahvuudet, joiden varaan lapsen hyvinvointia voidaan rakentaa. Samalla on tärkeää huomioida haasteet, joita pyritään lievittämään. (Suomen mielenterveysseuran [www-sivut](#) 2017.)

Perhearviointimenetelmän tarkoituksena on kartoittaa perheen voimavaroja ja haasteita. Perheen rooli on vahva ja työntekijän havainnoista keskustellaan yhdessä perheen kanssa. Menetelmä tarjoaa järjestelmällisen havainnoinnin, kuvailun ja arvioinnin mallin. Työntekijä voi oppia perheen kanssa käydyistä keskusteluista sekä perheen keskinäisen vuorovaikutuksen tarkastelusta. (Turun kesäyliopiston [www-sivut](#) 2020.)

Perhearviointimenetelmä jaetaan kahteen osaan, perheen arkeen ja perheen ominaisluonteeseen. Perheen arjessa havainnoidaan muun muassa sitä, miten vanhemmat pystyvät tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä. Ominaisluonteessa havainnoidaan muun muassa perheenjäsenten välisiä suhteita. (Rönkkömäki 2019, 54.)

Maahanmuuttajaperheiden osalta Perhearviointimenetelmän käytössä täytyy huomioida perheen ja työntekijän väliset kulttuurierot. Eroavaisuuksia voivat olla esimerkiksi isän ja äidin roolit perheessä, joita voidaan pohtia yhdessä perheen kanssa. Työntekijän tulee huomioida perheen resurssit suoriutua arjesta, kun toimintaa arvioidaan.

On tärkeää tuoda esille jatkotukisuositukset perheelle. Puhumisen lisäksi on mahdollista, että perhe tarvitsee myös konkreettista apua. Työntekijän tulee huomioida myös mahdollisen kriisin merkitys perheen elämässä. Kriisinäkökulmasta voidaan miettiä, miten koetut traumat ovat vaikuttaneet perheen nykytilanteeseen ja miten perheen tilanne on muuttunut Suomeen muuton myötä. (Rönkkömäki 2019, 54.)

3.4 Lapset puheeksi -menetelmä

Lapset puheeksi -menetelmä on matalan kynnyksen menetelmä, jonka avulla pyritään rakentamaan lapsen ja vanhemman tai lapsen ja hänelle muiden tärkeiden ihmisten välille ymmärrystä toimivasta arjesta. Tarkoituksena on antaa vanhemmille tai lapsen läheisille keinoja mahdollistaa lapsen kannalta sujuva arki. Työskentelyn päämääränä on lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen tukeminen sekä ongelmien ennaltaehkäiseminen. Tavoitteena on mahdollistaa kotona sujuvan arjen lisäksi koulunkäynti, varhaiskasvatus sekä toimiminen vapaa-ajan ympäristössä. Työskentelyssä otetaan huomioon lapsen erityiset tarpeet ja elämäntilanteet. Työntekijä käyttää keskustelujen tukena lokikirjoja. (Suomen mielenterveysseuran [www-sivut 2017](http://www.sivut2017).) Menetelmää voidaan käyttää ennaltaehkäisevästi tai kohdistetusti silloin, kun perheiden elämässä tapahtuu suuria muutoksia, joihin he kokevat tarvitsevansa ulkopuolisen apua (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksen [www-sivut 2017](http://www-sivut2017)).

Lapset puheeksi -menetelmä suositellaan aloittamaan vasta akuutin kriisivaiheen jälkeen. Keskustelu voidaan käydä vain toisen vanhemman kanssa, jos toisen vanhemman hyvinvointi ei salli työskentelyä. Jos vanhemman vointi kohentuu, keskustelu voidaan toteuttaa kyseisen vanhemman kanssa. Vanhemman diagnoosit eivät kuitenkaan lähtökohtaisesti aseta esteitä keskustelun järjestämiselle. Lasten osallistuminen keskusteluun arvioidaan tilannekohtaisesti. (Kasvun tuki tietolähteen [www-sivut 2017](http://www-sivut2017).)

Keskustelussa käydään läpi lapsen elämäntilanne kotona, päivähoidossa tai koulussa ja vapaa-aikana. Tarkoituksena on tunnistaa lapsen ja perheen vahvuuksien lisäksi myös haavoittuvuuksia. Kun haasteet on tunnistettu, keskustelun tarkoituksena on tukea lapsen toimivaa arkea ja ehkäistä ongelmia. Vanhempien vointi saattaa vaihdella, joten heidän kanssaan on tärkeää pohtia, miten lasta voidaan tukea vanhemman ollessa

psykkisesti huonossa kunnossa. Vanhemman kanssa saatetaan päätyä siihen ratkaisuun, että lapsi ja vanhempi tarvitsevat keskustelun lisäksi vahvempaa ja monialaisempaa tukea. Tällöin voidaan vanhempien luvalla järjestää Lapset puheeksi -neuvonpito, johon kutsutaan lapsen elämässä mukana olevia mahdollisia hoitokontakteja. Neuvonpidossa on tarkoituksena miettiä konkreettisesti, miten muut lapsen elämässä olevat ammatilliset tahot pystyvät tukemaan lasta hänen elämässään. (Kasvun tuen tietolähteen [www-sivut 2017.](#))

Lapset puheeksi -menetelmää on tutkittu ja sen vaikuttavuudesta on näyttöä. Pääkaupunkiseudun Lape-hankkeessa menetelmän kouluttajiksi on koulutettu seitsemän eri alan ammattilaista, jotka ovat havainnoineet menetelmän käyttöä asiakastyössään. Koulutettujen joukossa on kuraattoreita, sosiaalihoitajia, terveydenhoitaja, päiväkodin johtaja ja perhepsykoterapeutti. Heidän kokemustensa mukaan menetelmän käyttö auttaa vanhempia keskittymään lapsen arkeen ja tuomaan konkreettisesti esille arjen vahvuuksia. Lokikirjan selkeä runko ja valmiit kysymykset helpottavat sekä työntekijää että asiakasta valmistautumaan keskusteluun. Keskustelurunko mahdollistaa tasapuolisen keskustelun ja se toimii ikään kuin esityslistana. (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksen [www-sivut 2017.](#))

Kouluttajien mukaan vanhemmat ovat tuoneet esille, että heistä on ollut miellyttävää puhua omista lapsistaan. Vaikka perheissä on ollut haasteita, vanhemmista on ollut mukavaa huomata, kuinka paljon positiivisia asioita heidän arjestaan löytyy. Kouluttajien havainnon mukaan Lapset puheeksi -menetelmän lokikirja auttaa rajaamaan keskusteluja vanhempien kanssa ja kysymysten läpikäymiseen löytyy helposti aikaa kiireisen arjen keskellä. (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksen [www-sivut 2017.](#))

3.5 Itsenäistyvän nuoren roolikartta

Aikuisuus elämänvaiheena alkaa noin kahdenkymmenen vuoden iässä. Tuolloin nuoren elämässä tapahtuu suuria muutoksia ja vastuu omien asioiden hoidosta tulee enemmän ajankohtaiseksi. Nuori alkaa irtaantua lapsuudenkodistaan ja omista vanhemmisistaan. Siirtymävaiheessa aikuisuuteen nuori aikuinen aloittaa harjoittelemaan

itsenäisesti omien asioidensa hoitoa. Itsenäistyminen saattaa herättää nuorella monia tunteita, kuten iloa, jännitystä ja jopa pelkoa. Siirtymävaihe saattaa nuoresta tuntua epämiellyttävältä ja vaikealta. (Nuorten linkin [www-sivut 2016](#).)

Vaikeudet nuoren elämässä saattavat liittyä taloudelliseen epävarmuuteen, yksinäisyyteen tai yleiseen epävarmuuteen omasta tulevaisuudesta. Äärimmillään vaikeudet tarkoittavat syrjäytymistä, jos uuteen rooliin sopeutuminen esimerkiksi koulukäynnissä ei onnistu itsenäisesti, eikä nuori saa siirtymävaiheeseen tarpeeksi tukea. Myös päihitteet saattavat viedä mennessään, jolloin muista elämän osa-alueista voi olla vaikea pitää kiinni. Toisista itsenäistyminen tuntuu hyvältä ja vastuu omista valinnoista tuntuu luonnolliselta. Omilleen muutto vaatii uusien asioiden opettelua. Itsenäistyvän nuoren roolikartan avulla nuori voi löytää omia vahvuuksiaan ja mahdollisia haasteita, joihin nuori voi saada esimerkiksi työntekijältä tai omalta vanhemmaltaan tukea. Roolikarttaa voidaan hyödyntää iästä riippumatta erilaisissa elämäntilanteissa. (Nuorten linkin [www-sivut 2016](#).)

Itsenäistyvän nuoren roolikartassa on samoja piirteitä kuin Vanhemmuuden roolikartassa ja niiden rakenteet ovat samankaltaiset. Itsenäistyvän nuoren roolikartta soveltuu erityisesti nuorten kanssa tehtävään työhön. Roolikartasta on aiemmin tehty hahmotelmia, mutta lopullinen muoto on valmistunut Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymässä vuonna 2008. (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän [www-sivut 2013](#).)

Itsenäistyvän nuoren roolikartan viisi pääroolia ovat elämästä oppija, suhteiden hoitaja, itsensä arvostaja, rajojen asettaja ja arkipäivän pyörittäjä. Työntekijä voi hyödyntää tätä roolijakoa keskustelussaan nuoren kanssa. Pääroolit muodostuvat vielä useista hienojakoisemmista rooleista. Esimerkiksi elämästä oppijan rooli voidaan jaotella vielä muun muassa päätöksentekijän, pettymyksen sietäjän, arvomaailman muodostajan ja tulevaisuuden suuntautujan rooleihin. Työntekijä ja nuori voivat yhdessä miettiä, miten nuori kokee oman elämänsä ja miten roolit näyttäytyvät hänen elämässään. Roolien avulla nuoren kanssa voidaan pohtia moraalisia kysymyksiä, suhteiden luomista toisiin ihmisiin, menneisyyden vaikutusta nykyhetkeen sekä arkisten asioiden sujumista. (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän [www-sivut 2013](#).)

3.6 Nallekortit ja Vahvuuskortit

Nallekorttien tavoitteena on, että asiakas oppii nimeämään ja tunnistamaan tunteitaan. Nallekortit soveltuvat työskentelyyn niin lasten kuin aikuistenkin kanssa. Korttien avulla asiakas voi peilata tunteitaan omassa, vanhempien tai muiden läheisten ihmisten käytöksessä. (Suomen mielenterveysseuran [www-sivut 2013](#).) Nallekorttien avulla voidaan käydä keskustelua perhe-elämästä, ihmissuhteista ja tunteista sekä tutkia omaa identiteettiä. Korttien käyttö soveltuu myös ongelmien, muutosten ja tulevaisuuden suunnitelmien tutkimiseen. (Pesäpuu ry:n [www-sivut](#).)

Nallekortteja voidaan käyttää myös kehitysvammaisten asiakkaiden kanssa. Lastensuojelun kehittämissyhteisö Pesäpuu ry on kerännyt asiakaspalautetta Nallekorteista. Asiakaspalautteen mukaan Nallekortit ovat selkeät ja ne ovat mahdollistaneet tunnekeskustelut lievästi kehitysvammaisten asiakkaiden kanssa. Palaute kehitysvammaisilta nuorilta on ollut pääasiassa positiivista. Kortteja on käytetty myös autismikirjon asiakkaiden kanssa, joilla on ollut vaikeuksia kaverisuhteiden luomisessa ja tunnesäätelyssä. Havaintojen mukaan työskentely on auttanut asiakkaita nimeämään omien sekä läheisten tunteita. On tärkeää, että kortit eivät nimeä tunteita valmiiksi. Korttien avulla lasten ja aikuisten kanssa on mahdollista käydä keskustelua siitä, millaisesta tunteesta tai ominaisuudesta on kyse. Kortteja on käytetty myös aikuisten työnohjauksessa. (Pesäpuun ry:n [www-sivut](#).)

Vahvuuskorttien tarkoituksena on helpottaa vahvuuksista keskustelemista ja lisätä myönteistä itsetuntemusta. Niitä voidaan käyttää yksin, ryhmässä tai parin kanssa. Korttien käyttöä voidaan soveltaa ja niiden avulla asiakkaan kanssa voidaan tehdä erilaisia tehtäviä. Kortteja voidaan laittaa järjestykseen sen mukaan, miten asiakas kokee ne vahvuuksiksi. Käyttöä voidaan myös muokata erilaisten pelien muotoon, jolloin työskentelystä muodostuu vapaamuotoisempaa. (Suomen mielenterveysseuran [www-sivut 2015](#).)

Vahvuuksilla tarkoitetaan kaikkia ihmisessä olevia hyviä asioita. Vahvuudet voivat olla esimerkiksi luonteenpiirteitä tai toimintatapoja. Omien vahvuuksien pohtiminen tukee itsetuntoa sekä antaa itsevarmuutta ja auttaa tekemään valintoja esimerkiksi opintojen tai työpaikan suhteen. (Vahvistamon [www-sivut](#).)

Korttien käyttäjät ovat kertoneet hyödyntäneensä kortteja muun muassa nuorten uravalmennuksessa. Kortit ovat käyttäjien mukaan helppokäyttöisiä ja niitä voidaan hyödyntää monipuolisesti eri menetelmissä. Vahvuuskorttien avulla voidaan helpottaa asiakkaan ja työntekijän tutustumista, kehittää asiakkaan vuorovaikutusta sekä kohentaa asiakkaan itsetuntoa. (Pesäpuu ry:n www-sivut.)

Pesäpuu ry:n asiakaspalautteesta käy ilmi, että Vahvuuskortit sopivat käytettäväksi myös asiakkaiden kanssa, joilla on neuropsykiatrisia erityistarpeita. Eräs neuropsykiatrinen valmentaja kertoo, että Vahvuuskortit toimivat hyvänä keskustelun virittäjänä asiakkaan kanssa etenkin työskentelyn alkuvaiheessa. Vahvuuskortit helpottavat tutustumista silloin, kun luottamussuhde ei ole vielä rakentunut. (Pesäpuu ry:n www-sivut.)

4 TUTKIMUSINFORMANTIT, TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTO

4.1 Tutkimusinformantit

Seitsemän hengen informanttiryhmäni koostuu neljästä perhevalmentajasta, yhdestä sosiaalityöntekijästä, yhdestä lähijohtajasta ja yhdestä ohjaajasta. Perhevalmentajat ja ohjaaja ovat koulutukseltaan sosionomeja (AMK). Myös sosiaalityöntekijä on pohjakoulutukseltaan sosionomi (AMK), jonka jälkeen hän on kouluttautunut valtiotieteiden maisteriksi. Lähijohtaja on koulutukseltaan niin ikään sosionomi (AMK) ja sen jälkeen hän on kouluttautunut pari- ja perhepsykoterapeutiksi. Informanteistani neljä on työskennellyt lastensuojelualalla yli 15 vuotta. Yksi informanteistani on työskennellyt alalla viisi vuotta ja yksi neljä vuotta.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Olen kerännyt tutkimusaineistoni käyttäen kontrolloitua kyselyä, jonka lähetin informanteille sähköpostin välityksellä. Laadin kyselyn käyttäen Google

Forms -lomaketyökalua. Kontrolloitu kysely tarkoittaa sitä, että tutkija jakaa kyselyn henkilökohtaisesti tutkittavilleen ja kerää ne myös pois heiltä. Kyselylomakkeessa voi olla avoimia tai suljettuja kysymyksiä. Avoimella kysymyksellä tarkoitetaan kysymystä, johon tutkittava saa halutessaan vastata laajasti ja kertoa asiasta niin paljon kuin tietää. Suljetut kysymykset asetetaan niin, että niihin on laadittu useampia vastausvaihtoehtoja, joista tutkittava valitsee omaa mielipidettään vastaavan vaihtoehdon. (Elo 2017.)

Kyselylomakkeeni alussa kartoitan vastaajien taustatiedot, joita ovat vastaajan nimi, ammattinimike, suoritettut sosiaali-alan koulutukset sekä työkokemuksen kesto lastensuojelualalta. Kyselyn toisessa osiossa kartoitan menetelmien käyttöasteetta suljettujen kysymysten avulla (ks. luku 1.2 tutkimuskysymys 1). Lisäksi selvitän kahdella avokysymyksellä valikoitumisperusteluja menetelmien käytölle (ks. luku 1.2 tutkimuskysymys 2). Menetelmien käyttöasteen ja valikoitumisperusteluiden jälkeen selvitän työntekijöiden kokemuksia kustakin menetelmästä (ks. luku 1.2 tutkimuskysymykset 3–5).

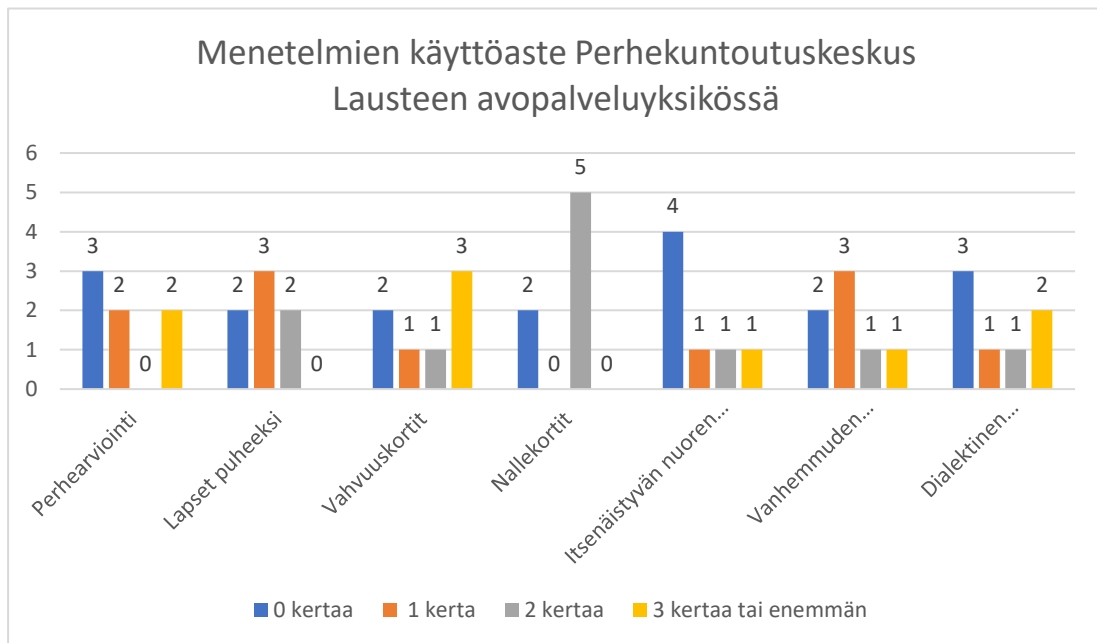
4.3 Aineisto

Lähetin kyselyn informanteilleni huhtikuussa 2020 ja pyysin heitä palauttamaan lomakkeen vastauksineen minulle toukokuun 2020 loppuun mennessä. Kuusi informantia vastasi kyselyyn määräpäivään mennessä. Yksi informanteista lähetti vastauksensa elokuussa 2020.

Google Formsin -lomaketyökalu laati jokaisen menetelmän käyttöasteesta oman pylväsdiagramminsa. Kokosin näistä seitsemästä erillisestä pylväsdiagrammista yhden yhtenäisen diagrammin käyttäen Word-tekstinkäsittelyohjelmaa (ks. luku 5.1). Avokysymyksiin saamani vastaukset järjestelin aiheittain, minkä myötä aineiston tarkastelu oli helpompaa.

5 TYÖNTEKIJÖIDEN KOKEMUKSIA LAPSI- JA PERHETYÖN MENETELMISTÄ PERHEKUNTOUTUSKESKUS LAUSTEEN AVOPALVELUYKSIKÖSSÄ

5.1 Työntekijöiden käyttämät menetelmät

Yllä olevassa kuviossa havainnollistan kunkin lapsi- ja perhetyön menetelmän käyttöastetta Perhekuntoutuskeskus Lausteen avopalveluyksikössä. Kuviossa esitän, kuinka monta työntekijää on käyttänyt kutakin menetelmää ja kuinka monta kertaa työuransa aikana. Kunkin pylvään yläpuolelle olen kirjannut työntekijöiden lukumäärän.

Selvästi vähiten yksikössämme on käytetty Itsenäistyvän nuoren roolikarttaa. Neljä työntekijää ei ole käyttänyt kyseistä menetelmää koskaan työuransa aikana. Yksi seitsemästä työntekijästä puolestaan on käyttänyt menetelmää peräti kolme kertaa tai enemmän. Koen tämän tutkimustuloksen tärkeäksi avopalveluyksikön kannalta, sillä Itsenäistyvän nuoren roolikarttaa useasti työuransa aikana käyttänyt työntekijä voi antaa neuvoja menetelmän käytöstä muille työntekijöille.

Melko vähän käytettyjä menetelmiä avopalveluyksikössä ovat myös Perhearviointimenetelmä ja Dialektinen käyttäytymisterapia. Kolme työntekijää kertoo, etteivät ole käyttäneet Perhearviointimenetelmää kertaakaan työuransa aikana. Työntekijöiden

lukumäärä ja käyttöaste on sama myös Dialektisen käyttäytymisterapian kohdalla. Kuitenkin sekä Perhearviointimenetelmää että Dialektista käyttäytymisterapiaa kertoo käyttäneensä kolme kertaa tai enemmän yhteensä kaksi työntekijää. Näen, että heidän kokemuksensa menetelmien käytöstä ovat arvokasta tietoa avopalveluyksikölle.

Enemmistö työntekijöistä on käyttänyt Nallekortteja työuransa aikana. Seitsemästä työntekijästä viisi kertoo käyttäneensä Nallekortteja kaksi kertaa asiakkaidensa kanssa. Kuitenkin työntekijöistä kaksi ei ole käyttänyt kertaakaan kyseistä menetelmää. Kiinnostavaa on se, että myös Vahvuuskortteja on käytetty runsaasti. Kolme työntekijää kertoo käyttäneensä menetelmää kolme kertaa tai enemmän työuransa aikana. Mieleeni herää kysymys siitä, liittyykö näiden kahden menetelmän korkea käyttöaste siihen, että menetelmät ovat keskenään varsin samankaltaisia. Mikäli työntekijällä on jo valmiiksi kokemusta esimerkiksi juuri Nallekorttien käytöstä, hänen saattaa olla helpompi tarttua myös Vahvuuskortteihin.

5.2 Menetelmien valikoituminen

Tässä alaluvussa kerron tutkimukseeni osallistuneiden työntekijöiden ajatuksia siitä, miksi he ovat käyttäneet menetelmiä usein tai harvoin sekä perusteluita menetelmien valikoitumiseen.

Seuraavaksi käsittelen menetelmiä, joita työntekijät ovat käyttäneet usein eli kolme kertaa tai enemmän työuransa aikana. Tutkimustulosteni mukaan Perhearviointimenetelmä sopii työskentelyn tueksi niissä tilanteissa, joissa tilaus työskentelyyn tulee Perhearviointi-nimikkeellä. Tällöin menetelmän voi kohdistaa suoraan työskentelyyn. Yksi vastaaja kertoo valinneensa Perhearviointimenetelmän käyttöönsä siksi, että sen avulla perheissä on noussut esille teemoja, joita voidaan käsitellä yhdessä asiakkaan kanssa.

Perhearviointimenetelmän tavoitteena on saada aikaan muutosta perheen elämään. Työntekijä ei voi tietää perheen historiaa ja muutostarpeita tuntematta perhettä. Ei ole myöskään asiakkaan näkökulmasta motivoivaa, jos työntekijä alkaa itse tehdä asiakkaalle toimintaehdotuksia. Parhaimmassa tapauksessa menetelmä auttaa asiakasta

itseään oivaltamaan muutostarpeet. Työntekijä tukee muutostarpeiden havaitsemisessa ja muutokseen tähtäävän toiminnan suunnittelussa. Yksi vastaajista kertoo kokevansa tärkeäksi, että mahdollisimman moni työyhteisössä olisi käynyt Perhearviointikoulutuksen, sillä se lisää menetelmän käyttöä. Oman käsitykseni mukaan työskentelyyn voi osallistua läsnä olevana, mutta Perhearviointimenetelmää ei voi käyttää, jos ei ole käynyt siihen koulutusta.

Tuloksista nousee esille, että Vahvuuskortteja on käytetty niiden asiakkaiden kanssa, joiden on ollut haastavaa käsitellä tunteitaan. Yksi työntekijöistä kertoo, että asiakas on kokenut menetelmän ymmärrettäväksi ja hän on sisäistänyt ajatuksen työskentelystä melko helposti. Asiakas on kokenut työskentelyn edenneen Vahvuuskorttien avulla luontevasti.

Vahvuuskortteja on käytetty myös perheiden kanssa, joilla on vaikeuksia löytää vahvuuksia omasta toiminnastaan. Työntekijä kertoo menetelmällä olleen voimaannuttava vaikutus asiakasperheeseen. Perheenjäsenet voivat valita kortteja myös toisilleen, mikä on mielestäni tärkeä huomioida muutoksen kannalta. Työntekijä kertoo, että perheenjäsenten välille saattaa tulla erimielisyyksiä, jos perheenjäsenet valitsevat toisilleen epäsopivia kortteja. Tämä on mielestäni tärkeää tiedostaa ja perheen kanssa olisi hyvä käydä keskustelua Vahvuuskorttien käytöstä jo ennen varsinaista menetelmätyöskentelyä. Epäsopivien korttien valitsemista ei mielestäni pitäisi pelätä. Se luo perheenjäsenten ja työntekijöiden välille keskustelua siitä, mitä ajatuksia korttien valitseminen perheenjäsenissä herättää.

Yksi työntekijöistä kertoo työskennelleensä Dialektisen käyttäytymisterapian mukaisesti jo ennen kuin oli käynyt varsinaisen menetelmäkoulutuksen. Koulutuksen käymisen jälkeen hän siis oivalsi, että hänen työskentelyssään on ollut samoja piirteitä kuin kyseisessä menetelmässä. Työntekijä nostaa vastauksissaan esille tilanteen, jossa hän on rauhoitellut asiakasta, kun asiakas on reagoinut voimakkaasti. Dialektisessa käyttäytymisterapiassa on tärkeää, että asiakas opettelee sietämään ahdistusta suuntaamalla huomionsa muualle. Työntekijän esimerkissä asiakas ei pystynyt itsenäisesti rauhoittumaan ja suuntaamaan huomiotaan pois tunteesta. Tämän vuoksi työntekijä oli ollut asiakkaan apuna ahdistuksen sietämisessä ja käsittelyssä. Pidän työntekijän

osaamista tällaisissa tilanteissa erittäin tärkeänä asiakkaan kannalta. Työntekijän osaamista voidaan vahvistaa Dialektisen käyttäytymisterapian koulutuksella.

Yksi tutkimukseeni osallistuneista työntekijöistä kertoo kohdanneensa työuransa aikana asiakkaita, joiden tunnetaidoissa ja -säätelystä on haasteita. Hän kertoo saaneensa Dialektisen käyttäytymisterapian avulla positiivisia tuloksia työskentelyssään asiakkaiden kanssa. Hän ei kuitenkaan tarkenna, millaisia positiiviset tulokset ovat olleet. Sama työntekijä kertoo, että myös asiakkailta on tullut positiivista palautetta menetelmästä ja asiakkaat kertoivat menetelmästä olleen heille hyötyä.

Yhden tutkimukseeni osallistuneen työntekijän mukaan Vanhemmuuden roolikartta on hyvä apuväline, kun tavoitteena on avata vanhemmuutta asiakkaalle. Toinen työntekijä kertoo Vanhemmuuden roolikartan näyttävän asiakkaalle konkreettisesti vanhempien roolit perheessä. Roolikartan avulla vanhemmat ymmärtävät paremmin, mitä heiltä odotetaan. Parhaimmillaan vanhemmat oivaltavat asioita omasta vanhemmuudesta ja pystyvät itse analysoimaan, mitkä asiat ovat vanhemmuudessa hyvin ja missä he kaipaavat tukea. Roolikartan avulla voidaan jäsentää vanhemmuuden sisältöä, mutta se itsessään ei anna vastauksia vanhemmuuden haasteisiin. Toinen työntekijä kertoo, että menetelmän avulla vanhempi on itse oivaltanut oman roolinsa perheessä.

Yksi tutkimukseeni osallistunut työntekijä kertoo aloittaneensa työskentelyn asiakkaan kanssa käyttäen Lapset puheeksi -menetelmää. Hän kuitenkin kertoo keskeyttäneensä menetelmän käytön. Syynä keskeytykseen oli se, että työntekijä ei ollut käynyt menetelmään liittyvää koulutusta ja menetelmän käytöstä annetun ohjeistuksen mukaan menetelmää saavat käyttää vain koulutuksen käyneet. Koen tärkeäksi, että mahdollisimman moni työntekijä käy koulutuksen, jotta menetelmän hyödyt saadaan käyttöön asiakastyössä.

Yksi työntekijä kertoo käyttäneensä Nallekortteja pienten lasten kanssa. Hänen mukaansa Nallekorttien avulla lapsen on helpompi ilmaista tunteitaan. Korttien käyttö auttaa lasta tunneilmaisussa, jos hänen on vaikeaa tuoda esille ajatuksia omista tunteistaan. Saamieni vastausten perusteella Nallekortteja voidaan käyttää myös kehitysvammaisten lasten ja nuorten kanssa. Korttien selkeyden vuoksi työntekijät ovat

voineet keskustella tunteista kehitysvammaisten lasten ja nuorten kanssa. Asiakkaiden palaute Nallekorteista on ollut pääasiassa positiivista. Koen selkeyden tärkeänä, sillä oman kokemuksen mukaan erityislapsset ja -nuoret saattavat kaivata keskustelun tueksi kuvia ja tukiviittomia. Keskustelua on vaikea saada aikaiseksi, jos molemmat osapuolet eivät ole motivoituneita keskusteluun tai keskustelun sisältöä on vaikea ymmärtää.

Eräs tutkimukseeni osallistunut työntekijä kertoo, että hänen on vaikeaa eritellä menetelmiä, joita hän käyttää asiakastyössään. Hän kertoo olleensa menetelmäkoulutuksessa, mutta ei tavallisesti käytä työskentelyssään yksittäisiä menetelmiä. Hän kertoo poimivansa eri menetelmistä hyödylliset asiat ja käyttävänsä niitä asiakastyössä. Samainen työntekijä kertoo keskustelelevansa paljon nuorten kanssa ilman erillistä menetelmän nimeämistä.

Seuraavaksi käsittelemme Perhekuntoutuskeskus Lausteen avopalveluyksikön työntekijöiden vastauksia menetelmistä, joita he ovat käyttäneet työssään hyvin harvoin tai eivät koskaan. Työntekijät kertovat, etteivät ole käyttäneet tiettyjä menetelmiä sen vuoksi, ettei heillä ole menetelmien käyttöön vaadittavia koulutuksia. Mieleeni herää kysymys siitä, riittääkö jos työparin toinen osapuoli on käynyt menetelmäkoulutuksen ja hän johtaa menetelmän käyttöä asiakastapaamisissa. Toisen työntekijän rooli on olla tukena ja kirjata tapaaminen asiakkaan tietokantaan. Haluan nostaa esille ajatuksen, voiko menetelmän oppia seuraamalla menetelmän käyttöä asiakastyössä. Voiko menetelmää käyttää itse, jos on ollut riittävän paljon mukana menetelmän käytössä asiakastapaamisissa? Onko koulutuksen käymättömyys esteenä menetelmän käytölle?

On olemassa menetelmiä, joita voi käyttää ilman koulutusta, kuten erilaiset roolikartat ja tunnekortit. Käsitelmäni mukaan Perhearviointimenetelmää ja Lapset puheeksi -menetelmää ei voi käyttää, jos ei ole käynyt koulutusta kyseisiin menetelmiin. Työntekijä kertoo, että on ollut mukana asiakastapaamisessa, jossa menetelmää on käytetty. Hänen mukaansa työparilla on koulutus menetelmään, eikä hän itse ole käynyt menetelmäkoulutusta. Hän kuitenkin kokee itse pystyvänsä käyttämään menetelmää ilman koulutusta.

Tuloksista nousee esille työntekijän oma suhde menetelmän käyttöön. Työntekijä kertoo siitä, kuinka työntekijän henkilökohtainen kokemus menetelmän käytöstä saattaa vaikuttaa siihen, käyttääkö hän menetelmää lainkaan. Hän kertoo, että työntekijä saattaa olla epävarma siitä, osaako hän käyttää menetelmää ja tämän vuoksi menetelmä saattaa jäädä käyttämättä. Oman kokemukseni mukaan työyhteisön ja -parin rooli korostuu tämänkaltaisissa tilanteissa. On tärkeää rohkaista työntekijää käyttämään menetelmiä ja tukea niiden käytössä. Koen epävarmuutta tuntevalla työntekijällä olevan vastuu siitä, että hän kertoo, jos menetelmän käyttö on haastavaa. Tutkimustulosteni mukaan menetelmien käyttö saattaa kokeneiltakin työntekijöiltä unohtua, jos työtehtäviä on paljon ja arki työyhteisössä on kiireistä.

Yksi työntekijöistä kertoo, että tukihenkilötyön asiakkaita on välillä vaikeaa motivoida täyttämään menetelmissä käytettyjä lomakkeita. Tämän vuoksi menetelmien käyttö jää työskentelyssä vähemmälle. Hänen kokemuksensa mukaan nuoret motivoituvat paremmin työskentelyyn, jos työntekijä muistaa lomakkeissa olevat kysymykset ja pysyy sisällyttämään ne keskusteluun. Hän kertoo kaipaavansa menetelmien tueksi yksinkertaisia lomakkeita, joiden avulla pystyisi mittaamaan työskentelyn vaikuttavuutta.

5.3 Menetelmien esittely asiakkaille

Tässä luvussa kerron, miten Perhekuntoutuskeskus Lausteen avopalveluyksikön työntekijät ovat esitelleet menetelmät asiakkaille. Tutkimukseeni osallistunut työntekijä kertoo esitelleensä menetelmän asiakasperheelle lyhyesti. Hän kertoo perustelleensa perheelle, miksi menetelmä on hyödyksi juuri heille. Asiakkaina saattaa olla perheitä, jotka eivät pysty näkemään menetelmän hyötyjä, jos perheen arki on haastavaa. Siksi koenkin tärkeäksi, että työntekijät miettivät yhdessä perheen kanssa, miten menetelmän käyttö tukee perheen arkea ja toimintaa. Työskentelyn pitää kuitenkin lähteä asiakkaan tarpeista, eikä työskentelyn lähtökohtana voi olla pelkästään työntekijän tai -yhteisön kiinnostus jonkin tietyn menetelmän käyttöön.

Yksi tutkimukseeni osallistuneista työntekijöistä ilmoittaa kertoneensa menetelmäesittelyn yhteydessä asiakasperheelle, että menetelmän avulla voidaan arvioida perheen vahvuuksia ja voimavaroja. Samainen työntekijä motivoi asiakasperhettä kertomalla heille, että kaikki perheenjäsenet saavat ääneensä kuuluviin. Eräs työntekijöistä puolestaan kertoo esittelyn yhteydessä myös kannustaneensa asiakasperhettä tuomaan esille ajatuksiaan ja mahdollisia kysymyksiään menetelmän käytöstä.

Oman kokemukseni mukaan on mahdollista, että asiakkaalla on ennakkoluuloja menetelmätyöskentelyä kohtaan. Tällöin asiakas ei motivoitu työskentelyyn, minkä vuoksi hän ei saa onnistumisen kokemuksia menetelmätyöskentelystä. Esittelyn yhteydessä työntekijä voi yrittää motivoida asiakasta kertomalla esimerkiksi menetelmään liittyvistä positiivisista asiakaspalautteista kuitenkin vaitiolovelvollisuuden huomioiden. Lapset puheeksi -menetelmän asiakaspalautteista on esimerkiksi tullut esille, että vanhemmat kokevat miellyttäväksi puhua omista lapsistaan. Myös pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksen internetsivujen mukaan Lapset puheeksi -menetelmästä on tullut positiivista palautetta niin asiakkailta kuin työntekijöiltäkin. Menetelmään kuuluu valmiita kysymyksiä, jotka helpottavat niin asiakasta kuin työntekijääkin valmistautumaan keskusteluun. Tällaiset positiiviset asiakaspalautteet olisi hyvä tuoda asiakkaan tietoisuuteen menetelmää esiteltäessä. Asiakkaalle voisi mielestäni havainnollistaa osia menetelmäprosessista jo menetelmän esittelyvaiheessa, jotta asiakkaan epävarmuus menetelmää kohtaan pienenis.

Mielestäni menetelmällä sanana saattaa olla hieman negatiivinen kaiku. Menetelmän esittelyn yhteydessä asiakas saattaa luulla, että menetelmän käytön tarkoituksena on nostaa esille negatiivisia asioita, jotka työntekijä vie eteenpäin esimerkiksi sosiaalityöntekijälle. Väärinkäsitysten välttämiseksi on mielestäni tärkeää, että asiakkaalle kerrotaan heti alussa tarkasti menetelmän sisällöstä ja siitä, ettei ensisijaisena tarkoituksena ole viedä asioita eteenpäin toiselle taholle.

5.4 Asiakkaiden suhtautuminen menetelmiin

Tässä luvussa käsittelen asiakkaiden suhtautumista menetelmiin. Työntekijät kertovat, että osa asiakkaista on suhtautunut positiivisesti menetelmien käyttöön. Kuitenkin on

myös asiakkaita, jotka eivät ole motivoituneet työskentelyyn lainkaan tai eivät ole halunneet aloittaa menetelmätyöskentelyä.

Eräs tutkimukseeni osallistuneista työntekijöistä kertoo saaneensa asiakkaalta palautetta menetelmän esittelyvaiheessa. Työntekijä kertoo, että kyseinen asiakas on lähtenyt mukaan menetelmätyöskentelyyn motivoituneena. Toinen asiakas taas on suhtautunut negatiivisesti menetelmätyöskentelyyn ja on kertonut, että ei ole kiinnostunut menetelmätyöskentelystä. Sama työntekijä kertoo saaneensa palautetta asiakkaalta myös menetelmätyöskentelyn jälkeen. Hänen mukaansa eräs asiakas on arvioinut menetelmän vaikuttavuutta omaan elämäänsä. Oman kokemukseni mukaan menetelmätyöskentelyssä kohdataan toisinaan tilanteita, joissa asiakas ei motivoidu käyttämään menetelmää, vaikka työntekijän mielestä menetelmän käyttö hyödyttäisi asiakasta. Asiakkaan suhtautuminen menetelmätyöskentelyyn saattaa lähtökohtaisesti olla negatiivista, jolloin sitä on vaikeaa muuttaa.

Työyhteisössä olisi hyvä yhdessä pohtia, miten motivoida asiakkaita menetelmien käyttöön. Itse pohdin, voisiko asiakkaan kanssa sopia tietyn mittaisen kokeilujakson, jolloin menetelmää käytettäisiin. Kokeilujakson jälkeen voitaisiin pohtia yhdessä asiakkaan kanssa, onko menetelmästä hyötyä ja jatketaanko menetelmän käyttöä. Tiedostan, että esimerkiksi kuukausi on lyhyt aika, mutta asiakas saattaisi saada edes pienen kokemuksen menetelmän käytöstä.

Tutkimukseeni osallistunut työntekijä kertoo, että eräs asiakkaista suhtautui positiivisesti Lapset puheeksi -menetelmän käyttöön. Asiakas kertoi työntekijälle kokeneensa tärkeäksi, että Lapset puheeksi -menetelmässä huomioidaan jokaista lasta erikseen. Asiantuntijoiden mukaan menetelmän käyttö auttaa vanhempia keskittymään yksilöllisesti lapsen arkeen ja tuomaan konkreettisesti esille heidän vahvuuksiaan. Oman kokemukseni mukaan asiakkaiden saattaa toisinaan olla vaikeaa pysähtyä miettimään oman lapsensa arkea vapaamuotoisessa keskustelussa. Haasteet arjessa saattavat olla niin suuria, että asiakkaat haluavat puhua omista ongelmistaan, eikä keskustelu kohdistu lapsiin.

Yksi työntekijä kertoo käyttäneensä Vahvuuskortteja nuorten kanssa. Hänen mukaansa nuoret ovat pääsääntöisesti kokeneet, että korttien avulla heidän on ollut

helpompi tuoda esille tunteitaan. Korttien tarkoituksena on helpottaa vahvuuksista keskustelemista ja lisätä myönteistä itsetuntemusta. Oman kokemukseni mukaan nuorten saattaa olla vaikeaa tuoda esille tunteitaan ja ajatuksiaan vapaamuotoisella keskustelulla. Korttien avulla vahvuuksia voidaan yhdessä pohtia ääneen, jolloin nuori ohjataan keskustelemaan hieman syvällisemmin asioista.

Aina nuoret eivät kykene keskustelemaan edes korttien avulla vahvuuksistaan. Koen kuitenkin tärkeäksi, että nuori valitsee kortin, vaikka hän ei osaisi perustella valintaansa. Tämä kertoo mielestäni siitä, että nuorella on käsitys omasta identiteetistään, mutta hän ei pysty sitä vielä sanallistamaan. Myös työntekijä voi valita kortin nuoren puolesta tai päinvastoin. Nuoresta saattaa tuntua hyvältä kuulla hänelle tärkeän aikuisen ajatuksia itsestään ja aikuisten mielipide nuoresta saattaa madaltaa hänen kynnystään aloittaa työskentely myöhemmässä vaiheessa.

Tutkimuksessani mukana oleva työntekijä kertoo, että eräs asiakas on antanut positii- vista palautetta Dialektisen käyttäytymisterapian käytöstä. Asiakas on kertonut, että hän on oppinut uusia tapoja toimia haastavissa tilanteissa. Dialektisen käyttäytymisterapian tarkoituksena on auttaa asiakasta luopumaan vaikeuksia aiheuttavista toimintamalleista ja auttaa häntä oppimaan uusia toimintamalleja. Yksi työntekijöistä kertoo asiakkaan sanoneen hänelle, että Dialektinen käyttäytymisterapia ei ole auttanut häntä. Työntekijä ei tarkenna, miten asiakas oli perustellut kokemuksensa.

Työntekijöiden kokemusten mukaan Vanhemmuuden roolikarttaan on suhtauduttu vaihtelevasti. Yksi työntekijöistä kertoo, että asiakas koki menetelmän käytön positii- viseksi. Toinen työntekijä kertoo asiakkaan kieltäytyneen Vanhemmuuden roolikartan käytöstä heti menetelmän esittelyn jälkeen. Kolmas tutkimuksessa mukana ollut työn- tekijä kertoo, että asiakas kieltäytyi osallistumasta Vanhemmuuden roolikartan käyt- töön. Asiakas oli perustellut kieltäytymisensä sillä, että hän ei halunnut työskennellä menetelmien avulla. Neljännen työntekijän mukaan asiakas oli kertonut pohtineensa omaa vanhemmuuttaan Vanhemmuuden roolikartan avulla.

Oman kokemukseni mukaan asiakas saattaa vasta jälkikäteen huomata hyötäneensä menetelmän käytöstä. Asiakkailla saattaa olla ennakkokäsityksiä tietyistä menetel- mistä, jos he ovat lukeneet tai kuulleet niistä esimerkiksi sosiaalisesta mediasta.

Toisinaan myös menetelmä sanana saattaa herättää asiakkaissa ennakkoluuloja, mikä estää menetelmätyöskentelyn asiakkaan kanssa.

Tutkimustulosten mukaan Nallekortteihin on suhtauduttu pääosin myönteisesti. Positiivista palautetta on saatu erityisesti Nallekorttien ulkomuodosta ja pienet lapset ovat lähteneet valitsemaan kortteja innostuneesti. Yksi työntekijöistä kertoo, että asiakkaan ikä ja kehitys ovat vaikuttaneet siihen, onko asiakas lähtenyt mukaan työskentelyyn. Yhden työntekijän mukaan osa asiakkaista ei kuitenkaan ole halunnut valita Nallekortteja lainkaan ja keskustelua on käyty ilman kortteja. Työntekijä ei kerro tarkempia perusteluja kieltäytymisille.

5.5 Menetelmien hyödyt

Tässä luvussa kerron, mitä hyötyjä eri menetelmillä työntekijöiden mielestä on. Yksi työntekijöistä kokee Perhearviointimenetelmän hyödylliseksi. Hän perustelee vastauksensa siten, että Perhearviointimenetelmän avulla jokaisen perheenjäsenen on mahdollista saada äänensä kuuluviin. Myös toinen työntekijä kertoo Perhearviointimenetelmän olevan hyödyllinen, koska se mahdollistaa jokaisen perheenjäsenen yksilöllisen huomioimisen.

Yksi tutkimukseeni osallistuneista työntekijöistä kokee Perhearviointimenetelmän hyödylliseksi erityisesti sen strukturoidun haastattelun vuoksi. Hän kertoo, että haastattelun avulla asiakkaalta voidaan kysyä haastavia kysymyksiä sujuvasti, sillä työntekijä voi perustella asiakkaalle kysymysten kuuluvan menetelmän käyttöön. Yksi työntekijöistä kertoo kokeneensa Perhearviointimenetelmän osallistavana menetelmänä. Hänen mukaansa asiakkaat ovat parhaimmillaan itse pystyneet sanallistamaan ja havainnoimaan omaa toimintaansa.

Tutkimukseni tulosten mukaan Perhearviointimenetelmä on antanut asiakkaalle konkreettisia välineitä tunteiden hallintaan. Erään työntekijän mukaan Perhearviointimenetelmän avulla pystytään hyvin kartoittamaan perheen kokonaistilannetta. Perhetyön asiakkaina on myös maahanmuuttajia, joten mielestäni on tärkeää huomioida luvussa

3.3 mainitsemani Rönkkömäen näkökulma. Hän kertoo, että maahanmuuttajien osalta Perhearviointimenetelmässä täytyy huomioida perheen ja työntekijän väliset kulttuurierot.

Yksi työntekijöistä kertoo kokeneensa, että Lapset puheeksi -menetelmä auttaa työntekijää hahmottamaan, miten vanhemmat näkevät oman lapsensa tilanteen. Oman näkemykseni mukaan vanhemmat saattavat kokea perheen tilanteen eri tavalla kuin työntekijä. Lapset puheeksi -menetelmän avulla asioista pystyy mielestäni keskustelemaan avoimesti, kun perhe tulee tutuksi työparille. Tutkimukseeni osallistunut työntekijä kertoo, että asiakkaiden varsinaiset ongelmat saattavat olla ikään kuin piilossa ja näkyvä oireilu saattaa viedä suurimman huomion. Samainen työntekijä kertoo kokeneensa, että Lapset puheeksi -menetelmä auttaa vanhempia oivaltamaan uusia asioita lapsestaan ja omasta toiminnastaan. Työntekijän mukaan vanhemmalla on myös mahdollisuus havainnoida, millä osa-alueella lapsi tarvitsee tukea. Näistä havainnoista vanhemman on mahdollista keskustella työntekijän kanssa. Tutkimustulosteni mukaan Lapset puheeksi -menetelmän avulla lapsen ”ääni” tulee perheessä paremmin esille.

Tutkimukseeni osallistuvat työntekijät kertovat Vahvuuskorttien tukevan asiakasta tunnetyöskentelyssä. Yksi työntekijä kertoo, että asiakkaan on mahdollista kuvailla omia ajatuksiaan korttien avulla, jolloin hänen oma ääneensä tulee kuulluksi. Toinen työntekijä kertoo, että Vahvuuskorttien käytön myötä hänen ja asiakkaan välille on muodostunut hyviä keskusteluja ja asiakkaan itsetuntemus on parantunut. Eräs tutkimukseeni osallistunut työntekijä kertoo, että asiakkaan on helpompi löytää vahvuuksiaan korttien avulla. Eräs työntekijöistä kertoo, että hän on käyttänyt kortteja myös niin, että työntekijä on valinnut asiakkaalle kortteja. Samaisen työntekijän mielestä asiakkaan itsetunto vahvistuu, kun joku muu valitsee kortin asiakkaan puolesta.

Luvussa 3.6 kerron siitä, kuinka Pesäpuun ry:n internetsivujen mukaan Nallekorttien avulla voidaan käydä keskustelua sekä lasten että aikuisten kanssa. Mielestäni on tärkeää tuoda esille tämä näkökulma korttien käytöstä, sillä olen ajatellut korttien soveltuvan vain lasten kanssa työskentelyyn. Tutkimukseeni osallistunut työntekijä kehuu Nallekorttien kuvitusta ja kertoo käyttäneensä niitä myös täysi-ikäisten asiakkaidensa kanssa. Hän kertoo, että Nallekortit ovat auttaneet vanhempia asiakkaita tunnistamaan

ja analysoimaan omia tunteitaan. Nallekorttien avulla voidaan käydä keskustelua esimerkiksi perhe-elämästä ja ihmissuhteista.

Yksi työntekijöistä kertoo käyttäneensä Nallekortteja Verkostokartan käytön tukena. Hänen mukaansa Nallekortit auttavat perheenjäseniä hahmottamaan, millaisina he näyttäytyvät muille ja mikä rooli heillä on perheessä. Samaisen työntekijän mukaan Nallekorttien avulla asiakkaan on helpompi kertoa, mitä tuntemuksia hänellä liittyy johonkin tapahtumaan. Erityisesti pienten lasten on helpompi kertoa tunteistaan ja ajatuksistaan korttien kuvien avulla.

Itsenäistyvän nuoren roolikarttaa on käyttänyt useasti asiakastyössä vain yksi työntekijöistä. Tämän työntekijän mukaan Itsenäistyvän nuoren roolikartan käyttö osallistaa ja auttaa nuorta pohtimaan itsenäisyyteen liittyviä kysymyksiä. Itsenäistyvän nuoren roolikartan avulla asiakas ja työntekijä pystyvät hahmottamaan niitä asioita, joissa nuori tarvitsee tukea ja mitkä asiat sujuvat jo hyvin. Tutkimuksessani mukana ollut työntekijä kertoo käyttäneensä Itsenäistyvän nuoren roolikarttaa asiakastyössään. Hän kertoo rakentaneensa nuoren kanssa kartan ja käyneensä sen avulla keskustelua nuoren kanssa itsenäisyyteen liittyvistä asioista.

Luvussa 3.5 kerron miten itsenäistyminen näkyy nuorten elämässä. Nuori alkaa irtautua lapsuuden kodistaan, mikä saattaa herättää hänessä monenlaisia tunteita. Nuori saattaa näyttää ulkoisesti pärjäävältä, mutta todellisuudessa hän saattaa kaivata aikuisen tukea itsenäistymisessä. Siirtymävaiheessa aikuisuuteen nuori alkaa harjoitella itsenäisesti omien asioidensa hoitoa. Osalle nuorista asiat saattavat tuntua vaikeilta. On myös nuoria, joille itsenäistyminen on erittäin vaikeaa ja pahimmillaan vaikeudet saattavat johtaa siihen, että nuori syrjäytyy yhteiskunnan ulkopuolelle. Oman kokemukseni mukaan nuori saattaa sanoa, että kaikki sujuu, mutta todellisuudessa hän on epävarma eikä halua tai uskalla sitä myöntää. Itse koen, että Itsenäistyvän nuoren roolikartta avaa keskusteluja ja mahdolliset haasteet nousevat helpommin turvallisen aikuisen tietoisuuteen.

Yksi tutkimukseeni osallistuneista työntekijöistä kertoo kokeneensa Vanhemmuuden roolikartan hyödylliseksi menetelmäksi. Työntekijän mukaan Vanhemmuuden roolikartta auttaa asiakasta parhaimmillaan pohtimaan omaan vanhemmuuttaan. Samainen

työntekijä kertoo, että asiakas oppii käymään keskusteluja omasta vanhemmuudestaan sekä perustelemaan omia valintojaan. Toisen työntekijän mukaan vanhemman kanssa saa aikaan hyviä keskusteluja Vanhemmuuden roolikartan avulla. Sama työntekijä tarkentaa, että vanhempien näkemys omasta toiminnastaan laajenee ja he oppivat ymmärtämään syvällisemmin omaa vanhemmuuttaan.

Tutkimustulosteni mukaan Vanhemmuuden roolikartta avaa asiakkaan ja työntekijän välille monipuolisia keskusteluja ja vanhemmuuden huolia voidaan avoimesti ottaa asiakkaan kanssa puheeksi. Eräs tutkimukseeni osallistunut työntekijä kertoo, että Vanhemmuuden roolikartta on konkreettinen ja visuaalinen menetelmä. Menetelmän avulla vanhemmat oppivat ymmärtämään, mitkä osa-alueet ovat vanhemman vahvuuksia ja missä asioissa he tarvitsevat tukea.

Yksi tutkimukseeni osallistunut työntekijä kertoo, että Dialektinen käyttäytymisterapia osallistaa ja auttaa asiakasta hahmottamaan omaa käytöstään. Toinen työntekijä kertoo, että toistojen avulla asiakkaan tunteiden käsittely kehittyy ja asiakas pystyy paremmin havainnoimaan käytöstään vaikeissa tilanteissa. Eräs tutkimukseeni osallistunut työntekijä kertoo, että Dialektisen käyttäytymisterapian avulla asiakas pystyy kehittämään tunnetaitojaan. Samainen työntekijä kertoo esimerkin asiakkaasta, joka pystyi paremmin työskentelyn aikana rauhoittamaan omaa käytöstään arjen vaikeissa tilanteissa sekä sietämään paremmin ahdistusta.

Työntekijä kertoo käyttäneensä Dialektista käyttäytymisterapiaa alaikäisen asiakkaansa kanssa. Samaisen työntekijän mukaan nuori ymmärsi toistojen avulla syitä epäsojivalle käytökselleen. Työntekijä kertoo käyttäneensä myös Dialektisen käyttäytymisterapian ketjuanalyysiä nuoren kanssa ja esitelleensä tuloksia nuoren vanhemmille. Työntekijän mukaan vanhemmat olivat antaneet hänelle positiivista palautetta. Vanhemmat kertoivat oppineensa enemmän nuoren käyttäytymisestä ja sen taustavaikuttajista.

5.6 Menetelmien haitat

Eräs tutkimuksessani mukana ollut työntekijä kertoo Perhearviointimenetelmän olevan työläs menetelmä, jos sen tekee alusta saakka asiakkaan kanssa. Samaisen työntekijän kokemuksen mukaan Perhearviointimenetelmä vaatii luottamuksellisen suhteen asiakkaan kanssa ennen kuin menetelmää voidaan käyttää. Hän tarkentaa luottamuksellisen suhteen olevan tärkeä, jotta asiakas uskaltaa vastata avoimesti kysymyksiin.

Yksi työntekijä kertoo, että Perhearviointimenetelmän käyttö ei ole mahdollista lyhytkestoisissa asiakassuhteissa. Hän tarkentaa, että luottamusta on vaikeaa rakentaa nopealla aikataululla, minkä vuoksi Perhearviointimenetelmän käyttö vaatii aikaa. Eräs tutkimukseeni osallistunut työntekijä kertoo, että vuorovaikutussuhde asiakkaan ja työntekijän välillä ei kehity, jos työntekijä keskittyy Perhearviointimenetelmässä vain vastauksien saamiseen asiakkaalta. Koen tärkeäksi, että työntekijä keskittyy ensisijaisesti asiakkaaseen sen sijaan, että hän vain noudattaa orjallisesti kysymyslomakkeita.

Yksi tutkimukseeni osallistunut työntekijä kertoo, että Lapset puheeksi -menetelmä saattaa jäädä pinnalliseksi, jos asiakas tai työntekijä vain suorittaa menetelmää eteenpäin. Samainen työntekijä ei näe hyvänä asiana, jos työntekijän tai asiakkaan tavoitteena on vain saada menetelmä suoritetuksi. Koen tärkeäksi, että työntekijä sisäistää kysymykset ja pystyy tarvittaessa tekemään asiakkaalle tarkentavia kysymyksiä, jos siihen on mahdollisuus.

Asiakasperheillä on haasteiden lisäksi arjessaan myös toimivia asioita. Mielestäni on huomionarvoista, että työntekijä kertoo asiakkaalle arjen toimivista asioista. Positiivisen palautteen antaminen motivoi asiakasta, jolloin asiakkaan on mahdollista kiinnittää jo toimiviin asioihin huomioita. Yksi työntekijöistä kertoo, että menetelmien käyttö saattaa sekoittaa perheen omia tapoja tehdä asioita, jolloin menetelmän käyttö tuntuu perheestä haitalliselta. Vaikka menetelmien käyttö saattaa siinä hetkessä tuntua vanhemmasta vaikealta, usein menetelmän hyödyt ovat tärkeitä lapsen kasvulle ja kehitykselle. Asiakas saattaa vasta myöhemmässä vaiheessa kokea, että muutos on ollut perheelle merkittävä.

Tutkimuksessani mukana ollut työntekijä kertoo Nallekorteissa olevan tulkinnanvaraa. Hän kertoo esimerkin, jossa osa perheenjäsenistä alkoi tulkita ilmeillä ja sanoilla toisten valitsemia kortteja ja muodosti valinnoista omia johtopäätöksiään. Samaisen työntekijän mukaan on tärkeää ennakoida, että vastaavia tilanteita ei syntyisi. Hän tarkentaa, että puheenvuoroja jakamalla pystyy välttämään tarpeetonta tulkitsemissa. Myös toinen työntekijä kertoo olevansa samaa mieltä edellisen työntekijän kanssa. Yksi työntekijöistä kertoo Vahvuuskorttien käytön olleen haastavaa asiakasperheen kanssa. Perheenjäsenet alkoivat huomioida toisten valitsemia kortteja negatiiviseen sävyyn. Oman kokemukseni mukaan negatiivisuus vaikeuttaa asioiden näkemistä positiivisessa valossa.

Osa työntekijöistä sanoo, että menetelmien käyttöön tulisi varata riittävästi aikaa. Tällöin asiakkaan kanssa haasteisiin voidaan paneutua rauhallisesti sekä miettiä ratkaisuja, jotka palvelevat perhettä parhaiten. Asiakkaalla ja työntekijällä saattaa olla näkemyseroja menetelmätyöskentelyssä. Koen tärkeäksi, että työntekijä miettii, millä tasolla asioista keskustellaan ja missä vaiheessa huolet otetaan puheeksi. Osa asiakkaista saattaa loukkaantua, jos kysymyksiä ei esitetä hienovaraisesti.

5.7 Ohjauksen tarve menetelmien käytössä

Tässä luvussa käyn läpi tutkimuksessani mukana olleiden työntekijöiden mahdollista ohjauksen tarvetta menetelmien käytössä. Eräs tutkimuksessani mukana ollut työntekijä toivoo vertaistukea muilta työntekijöiltä Perhearviointimenetelmän käytössä. Hän kokee tärkeäksi, että työyhteisössä voi tuoda esille omia käyttökokemuksia ja vertailla kokemuksia muiden kanssa. Kokemusten vertailu tuo esille uusia näkökulmia ja näin kehittää kunkin menetelmäosaamista. Eräs työntekijöistä toivoisi voivansa nähdä, miten muut työntekijät käyttävät menetelmiä asiakastilanteissa.

Tutkimuksessani mukana ollut työntekijä pitää tärkeänä sitä, että menetelmätyöskentelyssä on aina kaksi työntekijää läsnä. Hän perustelee näkemystään siten, että toinen työntekijöistä pystyy seuraamaan ja havainnoimaan työskentelyä toisen työntekijän keskittyessä asiakkaan haastatteluun. Työntekijät kaipaavat menetelmien käyttöön selviä ohjeita, joita voidaan käydä työyhteisössä läpi ennen menetelmätyöskentelyn

alkua. Kaksi työntekijää kertoo kaipaavansa Vahvuuskorttien ja Dialektisen käyttäytymisterapian käytön tueksi ohjeistusta ja keskustelua siitä, miten menetelmiä voidaan hyödyntää. Nallekorttien ja Itsenäistyvän nuoren roolikartan käytössä työntekijät eivät koe ohjauksen tarvetta.

6 YHTEENVETO LAPSI- JA PERHETYÖN MENETELMIEN KÄYTÖSTÄ PERHEKUNTOUTUSKESKUS LAUSTEEN AVOPALVELUYKSIKÖSSÄ

Enemmistö avopalveluyksikön työntekijöistä on käyttänyt Nallekortteja työuransa aikana. Avopalveluyksikössä on kuitenkin kaksi työntekijää, jotka eivät ole käyttäneet kyseistä menetelmää kertaakaan. Myös Vahvuuskortteja on käytetty runsaasti. Avopalveluyksikössä selvästi vähiten käytetty menetelmä on Itsenäistyvän nuoren roolikartta. Muita varsin vähän käytettyjä menetelmiä ovat Perhearviointimenetelmä ja Dialektinen käyttäytymisterapia. Avopalveluyksikössä on kuitenkin joitakin työntekijöitä, joilla on kokemusta näiden menetelmien käytöstä. On tärkeää, että heidän asiantuntemuksensa saadaan myös muiden työntekijöiden käyttöön.

Työntekijät kertovat valinneensa menetelmiä työskentelynsä tueksi eri syistä. Työntekijä on valinnut menetelmän käyttöönsä esimerkiksi siksi, että menetelmä auttaa nostamaan keskusteluun tärkeitä teemoja ja asiakkaan tunnetiloja. Parhaimmillaan valittu menetelmä auttaa asiakasta itseään oivaltamaan muutostarpeet omassa elämässään. Menetelmä on valittu käyttöön myös siksi, että sen avulla asiakas voi löytää omia vahvuuksiaan tai oppia paremmin sietämään omaa ahdistustaan. Työntekijä on valinnut menetelmän myös siitä syystä, että sen avulla on voitu jäsentää asiakkaalle hänen vanhemmuuttaan. Työntekijät jättävät valitsematta työskentelynsä sellaisia menetelmiä, joihin heillä ei ole koulutusta.

Kun työntekijät esittelevät menetelmän asiakkaalle, he usein kertovat, millainen menetelmä on ja mitä hyötyä siitä on asiakkaalle. Työntekijät voivat kertoa asiakkaalle esimerkiksi, että menetelmän avulla voidaan arvioida perheen vahvuuksia ja voimavaroja. Esittelyn yhteydessä asiakkaita on myös kannustettu tuomaan esille omia

ajatuksiaan ja kysymyksiä menetelmän käytöstä. Työntekijöiden mukaan osa asiakkaista on suhtautunut menetelmien käyttöön positiivisesti. Asiakkaat ovat parhaimmillaan pystyneet arvioimaan menetelmän vaikuttavuutta omaan elämäänsä. Työntekijät kertovat, että on myös asiakkaita, jotka eivät ole motivoituneet työskentelyyn tai ovat jopa kieltäytyneet menetelmän käytöstä.

Nuoret ovat suhtautuneet Vahvuuskorttien käyttöön positiivisesti. He ovat kertoneet, että korttien avulla heidän on helpompi tuoda esille tunteitaan. Asiakkaat ovat kertoneet oppineensa Dialektisen käyttäytymisterapian avulla uusia tapoja toimia haastavissa tilanteissa. Vanhemmuuden roolikarttaan on työntekijöiden mukaan suhtauduttu vaihtelevasti. Osa asiakkaista on suhtautunut positiivisesti menetelmän käyttöön ja pystynyt pohtimaan omaa vanhemmuuttaan menetelmän avulla. Osa asiakkaista on puolestaan kieltäytynyt kokonaan käyttämästä Vanhemmuuden roolikarttaa, koska he eivät ole halunneet työskennellä menetelmien avulla. Nallekortteihin on suhtauduttu pääosin positiivisesti. Korttien visuaalisuus on saanut asiakkailta positiivista palautetta ja erityisesti pienet lapset ovat lähteneet innoissaan mukaan työskentelyyn. Työntekijät kertovat, että asiakkaan ikä ja kehitys ovat vaikuttaneet siihen, onko hän lähtenyt mukaan työskentelyyn.

Työntekijät luonnollisesti valitsevat menetelmiä käyttöönsä, mikäli kokevat niiden hyödyttävän asiakkaita. Tutkimukseeni osallistuneet työntekijät ovat nimenneet runsaasti hyötyjä kaikista seitsemästä menetelmästä. Perhearviointimenetelmän kerrotaan olevan hyödyllinen, sillä sen avulla saadaan jokaisen perheenjäsenen ääni kuuluviin ja se mahdollistaa jokaisen perheenjäsenen yksilöllisen huomioimisen. Kyseisen menetelmän avulla asiakkaalta voidaan kysyä haastaviakin kysymyksiä.

Lapset puheeksi -menetelmän kerrotaan hyödyttävän sekä työntekijää että koko perhettä. Menetelmä auttaa työntekijää hahmottamaan, miten vanhempi näkee lapsensa tilanteen. Vanhemmat puolestaan oivaltavat uusia asioita lapsistaan ja omasta toiminnastaan. Myös lapsen ääni tulee perheessä paremmin esille. Vahvuuskorttien kerrotaan olevan hyödyllinen menetelmä siitä syystä, että se auttaa asiakasta löytämään omia vahvuuksiaan ja parantamaan omaa itsetuntemustaan. Vahvuuskortit myös tukevat asiakasta tämän tunnetyöskentelyssä. Nallekortit puolestaan auttavat perhettä

hahmottamaan, millaisina he näyttäytyvät muille ja mikä rooli kullakin perheenjäsenellä on perheessä. Nallekorttien avulla asiakkaan on helpompi kertoa tunteistaan.

Itsenäistyvän nuoren roolikartta koetaan hyödylliseksi, koska se osallistaa ja auttaa nuorta pohtimaan itsenäisyyteen liittyviä kysymyksiä. Vanhemmuuden roolikarttaa pidetään hyödyllisenä, koska se auttaa asiakasta pohtimaan omaa vanhemmuuttaan, keskustelemaan vanhemmuudesta ja perustelevaan omia valintojaan. Menetelmä auttaa vanhempia tunnistamaan heidän omia vahvuuksiaan ja muutostarpeitaan. Myös Dialektinen käyttäytymisterapia osallistaa ja auttaa asiakasta hahmottamaan omaa käytöstään. Dialektisen käyttäytymisterapian avulla asiakas pystyy myös kehittämään tunnetaitojaan ja sietämään paremmin ahdistusta.

Menetelmien käytössä koetut haitat saattavat estää työntekijöitä käyttämästä tiettyjä menetelmiä. Työntekijät saattavat joskus kokea, että menetelmän käyttö sekoittaa perheen omia tapoja tehdä asioita, jolloin menetelmän käyttö tuntuu perheestä haitalliselta. Yleisesti ottaen menetelmien koetaan myös vievän runsaasti aikaa. Työntekijät tuovat esille joitakin haittoja eri menetelmien käytössä. Perhearviointimenetelmä koetaan työlääksi ja aikaa vieväksi menetelmäksi. Menetelmä vaatii runsaasti aikaa, jotta työntekijä voi ensin rakentaa luottamuksellisen suhteen asiakkaaseen. Jos työntekijä keskittyy pelkkien vastausten saamiseen asiakkaalta, suhde asiakkaaseen ei pääse kehittymään. Myös Lapset puheeksi -menetelmän haitaksi koetaan se, että menetelmän käyttö saattaa jäädä pinnalliseksi, jos työntekijä ja asiakas vain suorittavat menetelmää eteenpäin.

Nallekorttien käytössä haitalliseksi koetaan se, että osa perheenjäsenistä on alkanut tulkita ilmeillä ja sanoilla toisten valitsemia kortteja muodostaen omia johtopäätöksiään valinnoista. Myös Vahvuuskorttien käytössä haitallista on ollut se, että perheenjäsenet ovat alkaneet tulkita negatiiviseen sävyyn toisten perheenjäsenten valitsemia kortteja.

Avopalveluyksikössä koetaan tärkeäksi tuoda esille omia käyttökokemuksia menetelmistä ja vertailla kokemuksia muiden työntekijöiden kanssa. Kokemusten vertailu tuo esille uusia näkökulmia ja näin kehittää työntekijöiden menetelmäosaamista. Työntekijöiden mielestä olisi hyödyllistä nähdä, miten muut työntekijät käyttävät menetelmiä

asiakastilanteissa. Työntekijät kaipaavat menetelmien käytön tueksi ohjeita, joita voidaan käydä läpi työyhteisössä ennen menetelmätyöskentelyn alkua. Ohjauksen tarvetta avopalveluyksikössä koetaan Vahvuuskorttien, Dialektisen käyttäytymisterapian ja Perhearvioinnin käytössä.

7 TULOSTEN HYÖDYNTÄMINEN MENETELMÄPANKIN KO- KOAMISESSA

Tässä luvussa kerron, kuinka tutkimustuloksiani hyödynnetään sähköisen menetelmäpankin kokoamisessa. Menetelmäpankin tarkoituksena on tukea avopalveluyksikön työntekijöiden lapsi- ja perhetyön menetelmien käyttöä osana asiakastyötä.

Esittelen opinnäytetyöni tulokset avopalveluyksikön työntekijöille keväällä 2021. Tarkoitukseni on keskustella menetelmäpankin varsinaisesta sisällöstä työryhmän kanssa ja alkaa asteittain muodostaa menetelmäpankkia. Parhaimmillaan menetelmäpankkia voidaan hyödyntää avopalveluyksikön lisäksi myös muissa Perhekuntoutuskeskus Lausteen yksiköissä. Muut yksiköt voivat halutessaan muokata sähköistä menetelmäpankkia yksikön tarpeita vastaavaksi.

Olemme alustavasti suunnitelleet, että menetelmäpankissa tulee olemaan lyhyt kuvaus kustakin menetelmästä. Tämän lisäksi menetelmien käytön tueksi kirjataan työntekijöiden kokemuksia kunkin menetelmän käytöstä. Tarkoituksena on, että menetelmäpankki on selkeä ja tiivis, jotta lukijan on mahdollisimman helppo havaita, mitä menetelmiä ja miten yksikössämme käytetään. Menetelmäpankin käyttö saattaa jäädä vähäiseksi, jos menetelmäpankki on raskaskäyttöinen ja sisältää liian paljon tietoa menetelmistä. Menetelmäpankin tarkoituksena ei ole opettaa menetelmien käyttöä eikä kertoa menetelmistä perusteellisesti. Oletuksena nimittäin on, että työntekijät ovat koulutautuneet menetelmien käyttöön. Saattaa kuitenkin olla, että työntekijällä ei ennestään ole kokemusta jonkin tietyn menetelmän käytöstä. Menetelmäpankkiin lisätään sähköinen linkki, josta työntekijä voi tarvittaessa hakea lisätietoa.

8 POHDINTA

Kaikki seitsemän työntekijää vastasivat kontrolloituun kyselyyni ja he kertoivat omista menetelmien käyttökokemuksistaan mielestäni melko laajasti. Työntekijöiden vastaukset olivat melko yhteneväisiä aiemman tutkimustiedon kanssa. Mielestäni tämä havainto on tärkeä ja se kertoo siitä, että avopalveluyksikössä on oivallettu keskeisiä asioita menetelmien käytöstä.

Laadin kontrolloidun kyselylomakkeeni kysymykset mahdollisimman selviksi, jotta työntekijöiden olisi vaivatonta vastata niihin. Testasin kyselylomakkeeni yhdellä työntekijällä ennen varsinaista aineistonkeruuta, jotta varmistin kysymysten toimivuuden. Arki lastensuojelutyössä on usein kiireistä ja kuormittavaa, joten koin parempana vaihtoehtona käyttää kontrolloitua kyselyä kuin tavata työntekijöitä kasvotusten. Halutessaan he pystyivät täydentämään ja tarkentamaan omia vastauksiaan jälkikäteen Google Forms -ohjelmassa. Jäin miettimään, olisivatko kyselyn vastaukset olleet erilaisia, jos olisin tavannut työntekijöitä kasvotusten. Kasvokkaisissa tapaamisissa vastaukset olisivat kuitenkin saattaneet rönsyillä ja paisua liian laajoiksi. Tällöin tutkimusaineistoni rajaaminen olisi ollut vaikeampaa.

Toivon, että menetelmäpankin kokoamisen lisäksi opinnäytetyöni tulokset herättävät työyhteisössä keskustelua menetelmien käytöstä. Parhaimmassa tapauksessa menetelmäkeskustelusta tulee pysyvä käytäntö työntekijöiden kesken. Työntekijät voivat jakaa toisilleen menetelmien käyttöön liittyviä vinkkejä sekä yhdessä pohtia ratkaisuja menetelmien käytössä ilmeneviin haasteisiin. Koen, että menetelmien käyttö on hedelmällisempää silloin, kun työntekijöiden välillä on avoin ja jatkuva keskusteluyhteys. Jatkuvan keskustelun avulla niin kutsuttu hiljainen tieto saadaan aktivoitua kaikkien yksikön työntekijöiden käyttöön.

LÄHTEET

2. asteen yhteyden www-sivut 2013. Viitattu 23.8.2020. <http://www.toisenasteenyhteys.fi/fi/apua-ja-tukea/actalous-ja-asuminen/>

Elo, S. 2017. Kyselylomakkeen/Mittarin laadinta. Viitattu 11.10.2020. <http://tutkimusmentelmiattm.blogspot.com/2017/01/kyselylomakkeen-mittarin-laadinta>.

Hermanson, E. 2012. Vanhemmuuden roolikartta. Viitattu 16.8.2020. https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00206

Kasvun tuen tietolähteen www-sivut 2017. Viitattu 20.8.2020. <https://kasvuntuki.fi/tyomenetelmat/toimiva-lapsi-perhe-menetelmat-lapset-puheeksi-keskustelu/>

Kåver, A. 2002. Dialektisk beetendetarpi vid emotionellt instabil personlighetsstörning. Tukholma: Edit Publishing OY.

Leppiman, A. & Puustinen-Niemelä, S. 2006. Moniammaillisen perhetyön oppiminen ja opettaminen. Kuopio: Kopijyvä.

Minilexin www-sivut 2020. Viitattu 13.8.2020. <https://www.minilex.fi/a/lastensuojelu-ja-perhety%C3%B6>

Nuorten linkin www-sivut 2016. Viitattu 23.8.2020. <https://nuortenlinkki.fi/tietopiste/tietoartikkelit/mielenterveys/itsenaistuminen>

Oulun kaupungin www-sivut. Vanhemmuuden roolikartta. Viitattu 16.8.2020. <https://lapsuus.ouka.fi/sujuva-arki/vanhempien-voimavarat-ja-jaksaminen/vanhemmuuden-roolit/>

Ovaskainen, S. 2004. Yhdessä vanhemmaksi. Tutkimus lasten ja vanhempien tukimisesta Kehtävän perhekuntoutusryhmässä. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Pesäpuun www-sivut. Nallekortit. Viitattu 26.8.2020. <https://verkkokauppa.pesapuu.fi/product/1/nallekortit>

Pesäpuun www-sivut. Vahvuuskortit. Viitattu 29.8.2020. <https://verkkokauppa.pesapuu.fi/product/109/vahvuuskortit>

Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksen www-sivut 2017. Viitattu 21.8.2020. http://www.socca.fi/kehittaminen/lapsen_paras_-_yhdessä_enemmän_-_hanke/ajankohtaista/lapset_puheeksi_-_menetelmän_levittäminen_paakaupunkiseudulla.8110.news

Rautiainen, M. 2001. Vanhemmuuden roolikartta. Syvennä ja sovela. Helsinki: Hakapaino OY.

Reijonen, M. 2005. Voimaa perhetyöhön arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Keuruu: Otavan kirjapaino OY.

Rönkkömäki, S. 2018. Parisuhteet ja perheet keskuksissa – selvityshanke. Viitattu 15.8.2020. <https://migri.fi/documents/5202425/11710403/Selvitys+turvapaikanhakijoiden+parisuhteiden+ja+vanhemmuuden+haasteista+sek%C3%A4+auttamisen+mahdollisuuksista+vastaanottokeskuksissa>

Suomen dialektisen käyttäytymisterapian www-sivut. Viitattu 20.8.2020. <http://www.dialektinenkayttaytymisterapia.fi/>

Suomen mielenterveysseuran www-sivut 2015. Vahvuuskortit. Viitattu 26.8.2015. <https://mieli.fi/fi/julisteet-ja-kortit/vahvuuskortit>

Suomen mielenterveysseuran www-sivut. Lapset puheeksi-menetelmä. Viitattu 20.8.2020. <https://mieli.fi/fi/kehitt%C3%A4mistoiminta/lapset-ja-nuoret/toimivalapsi-perhe-ty%C3%B6/lapset-puheeksi-lp-menetelm%C3%A4>

Suomen mielenterveysseuran www-sivut. Perhearviointimenetelmä. Viitattu 15.8.2020. <https://mieli.fi/fi/el%C3%A4m%C3%A4n-vaikeuksissa-tukeminen/perhearviointimenetelm%C3%A4-1122020-121-ja-922021-helsinki>

Suomen mielenterveysseuran www-sivut. Tunnenallet. Viitattu 26.8.2020. <https://mieli.fi/fi/tunnenallet>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Lastensuojelun ytimissä. 4. uud. p. Teoksessa M. Brady (toim.) Tampere: Juvenes Print-Suomen yliopistopaino OY.

THL:n www-sivut 2019. Viitattu 15.8.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhekuntoutus>

Turun kesäyliopiston www-sivut 2020. Koulutukset. Perhearviointi. Viitattu 15.8.2020. <https://www.turunkesayliopisto.fi/kurssit/perhearviointi-perheen-toimintakyvyn-voimavarojen-vahvuuksien-ja-vaikeuksien-2>

Turun kesäyliopiston www-sivut 2020. Koulutukset. Ratkaisukeskeinen neuropsykiatrinen valmentaja. Viitattu 29.8.2020. <https://www.turunkesayliopisto.fi/kurssit/ratkaisukeskeinen-neuropsykiatrinen-valmentaja-30-op-5>

Hirsiärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. uud. p. Helsinki: Tammi

Vahvistamon www-sivut. Löydätkö vahvuutesi. <https://vahvistamo.fi/wp-content/uploads/2019/11/VAHVUUSKORTIT.pdf>

Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän www-sivut 2013. Viitattu 16.8.2020. <https://www.vslk.fi/index.php?id=19>

Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän www-sivut 2013. Viitattu 23.8.2020. <https://vslk.fi/index.php?id=21>